

Erasmus School of History, Culture and Communication

Erasmus Universiteit Rotterdam

02-08-2011

Master Thesis:

Conflict met bias?

Onderzoek naar bias in de berichtgeving van de Nederlandse dagbladen omtrent het Israëliësch-Palestijns conflict.

Student: Laurens Korteweg (laurenskorteweg@gmail.com)

Studentnummer: 289234

Begeleiding: Dr. Nel Ruigrok (nel@nelruigrok.nl)

Joep Schaper (joep_schaper@hotmail.com)

Kasper Welbers (kasperwelbers@gmail.com)

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1. Inleiding	5
1.1 Relevantie	6
2. Theoretisch Kader	8
2.1 Gewenste werkwijze journalist	8
2.2 Objectiviteit	8
2.3 Framing	9
2.3.1 Nieuwsframes	10
2.4 Bias in het nieuws	12
2.5 Invloeden op de journalist	14
2.5.1 Algemene invloeden	14
2.5.2 Conflict specifieke invloeden	15
2.5.2.1 Bias in conflictsituaties	17
2.5.3 Invloeden specifiek voor het Israëliisch-Palestijns conflict	18
2.5.3.1 Bias in berichtgeving omtrent het conflict en hypothesen	20
3. Onderzoeksdesign	24
3.1 Dagbladen	24
3.2 Rapporten van onafhankelijke organisaties	24
3.2.1 Verenigde Naties en Amnesty International	25
3.2.2 B'Tselem en OCHA-oPt	26
4. Methodologie	27
4.1 Onderzoeksdata en onderzoeksperiode	27
4.2 Automatische inhoudsanalyse	28
4.2.1 Operationalisatie	28
4.3 Handmatige inhoudsanalyse	29
4.3.1 Operationalisatie dagbladen	31
4.3.2 Operationalisatie rapporten	32
5. Aanloop naar en verloop van de Gaza-oorlog	34
5.1 Verloop Gaza-oorlog	35
6. Analyse	37

6.1 Automatische analyse.....	37
6.1.2 Algemene analyse	37
6.1.3 Frames in berichtgeving	38
6.2 Handmatige analyse Gaza-oorlog	42
6.2.1 Algemene analyse	43
6.2.2 Brongebruik.....	45
6.2.3 Steun en kritiek uitspraken.....	46
6.2.4 Feitelijke uitspraken	49
6.2.5 Aandacht voor dodelijke slachtoffers.....	51
6.2.6 Evaluatieve uitspraken.....	55
6.2.7 Overzicht	57
7. Conclusie	58
7.1 Bias in berichtgeving gehele onderzoeksperiode.....	58
7.2 Bias in berichtgeving Gaza-oorlog	59
7.3 Mogelijke oorzaken van bias	63
7.4 Beperkingen en aanbevelingen toekomstig onderzoek	65
8. Literatuur en bronnen.....	67
9. Bijlage.....	76
9.1 Zoektermen voor filtering dataset	76
9.2 Betrouwbaarheidsscores	76
9.3 Geanalyseerde rapporten	77
9.4 Statistische resultaten	77

Voorwoord

Ubud, Bali, 21 juli 2011

'Staan op de schouders van reuzen' – Bernard van Chartres

'Zin om een trip naar Israël te maken? Dan moet je ervoor zorgen dat je bij mevrouw Ruigrok in de groep komt!'. 'Goed idee, ben erbij!'. Dat was november 2010, nu is het juli 2011 en zit het maandenlange schrijfproces erop.

Na mijn vorige master in de bedrijfskunde geloofde ik niet meer zo in de belofte dat het schrijven van je scriptie het hoogtepunt is van het academische jaar. Gelukkig kan ik nu na een mooi proces zeggen dat de scriptie wel degelijk het hoogtepunt van het curriculum is geweest! Het verschil met mijn vorige scriptie was dat deze scriptie geen individueel proces was maar juist een collectief stimulerend proces. Daarom wil ik graag een aantal mensen bedanken.

Het citaat waar dit voorwoord mee begint slaat uiteraard niet op de wetenschappers wiens theorieën ik heb gebruikt maar op de begeleiding waar deze scriptie aan de hand van tot stand is gekomen. Al klinkt dit citaat misschien wel erg overdreven en lijkt het een sollicitatie naar een goede beoordeling; het illustreert op goede wijze hoe ik de begeleiding ervaren heb. De intensieve samenwerking werkte zeer inspirerend en motiverend. Op je fouten gewezen worden is niet erg zo lang het verhelderend werkt, dat deed het zeker. Het absolute hoogtepunt werd uiteraard gevormd door de reis naar Israël! Wat een bizar en prachtig land. Nel, Kasper en Joep; hartelijk dank voor de goede samenwerking!

Daarnaast wil ik Anique, Kim en Marline bedanken voor de afgelopen maanden. Je scriptie schrijven in een groep maakt het veel interessanter en klagen in groepsvorm is leuker. Pa en Ma, bedankt voor de goede tips en het advies bij carrière wijzigingen. Daniëlle, bedankt voor het op het juiste moment niet vragen naar mijn scriptie!

Laurens Korteweg

'In oorlogen krijgt de journalistiek een kleur. CNN besloot onder druk van Israël vijf speciale uitzendingen te wijden aan de slachtoffers van de Palestijnse terreur'.
- Salomon Bouman, NRC Handelsblad (2002) -

1. Inleiding

Het Israëliisch-Palestijns conflict in het Midden-Oosten houdt al jaren de gemoederen bezig. Sinds David Ben-Goerion in 1948 de onafhankelijke staat Israël uitriep leven Israëliërs en Palestijnen op gespannen voet met elkaar (Philo & Berry, 2004). Vredesonderhandelingen worden afgewisseld met oorlogen. Recente gebeurtenissen als de Gaza-oorlog en de overval op het hulpkonvooi naar Gaza illustreren dat er nog steeds sprake is van een conflict.

Het Israëliisch-Palestijns conflict heeft altijd op internationale media-aandacht kunnen rekenen. Een meerderheid van de wereldbevolking is afhankelijk van deze media-aandacht om kennis te nemen van internationaal nieuws (Page & Shapiro, 1992). Door de invloed van de media op haar publiek wordt er veel verlangd van journalisten. Van hen wordt objectieve verslaggeving verwacht; een journalist wordt geacht de werkelijkheid te tonen (Deuze, 2005a). Verschillende factoren zijn echter van invloed op de journalist. Journalisten worden onder andere beïnvloed door het type medium, de politieke oriëntatie van het medium en de redactie (Scheufele, 1999). Deze factoren bemoeilijken het weergeven van 'de werkelijkheid' voor een journalist. Daarnaast spelen situationele factoren als propaganda, verschillende belangen van de betrokkenen en onduidelijkheid van de situatie (Mearsheimer & Walt, 2006; Philo & Berry, 2004) een rol bij conflictverslaggeving.

Onderzoek (Ryan, 2004) toont dat journalisten dusdanig beïnvloed kunnen worden dat zij een zeer eenzijdig beeld van de Amerikaanse militaire interventie in Afghanistan tonen. Deze eenzijdigheid kan getypeerd worden als *bias* in verslaggeving. Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat ook in berichtgeving omtrent het Israëliisch-Palestijns conflict sprake is van bias (Deprez & Raeymaeckers, 2010; Zelizer, Park & Gudelunas, 2002, Philo & Berry, 2004). Dit betekent dat journalisten het publiek met biased informatie bedienen en zo een vertekend beeld van de werkelijkheid geven.

Op basis van bovenstaande problematiek is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

- In hoeverre is er sprake van bias in de berichtgeving over het Israëliisch-Palestijns conflict?

1.1 Relevantie

Waar eerdere onderzoeken naar bias in nieuwsberichtgeving over het Israëliisch-Palestijns conflict zich vooral concentreerden op Amerikaanse, Israëliische en Britse media (Deprez & Raeymaeckers, 2010) legt dit onderzoek juist patronen van bias in Nederlandse dagbladen bloot. Omdat Nederland een pro-Israëliisch beleid voert, is het interessant te onderzoeken wat voor beeld het Nederlands publiek van het conflict krijgt. Als we bijvoorbeeld kijken naar de berichtgeving in de *New York Times* naar aanleiding van de militaire interventie in Irak, zien we zeer subjectieve berichtgeving. Hoer en wederhoor werd niet goed toegepast en overheidsinformatie werd kritiekloos overgenomen. Dat een gerenommeerd dagblad als de *New York Times* zelfs excuses maakte naar aanleiding van deze pro-Amerikaanse berichtgeving (*New York Times*, 2004) illustreert dat bias in berichtgeving van alle media kan voorkomen. De Nederlandse berichtgeving naar aanleiding van de oorlog in Bosnië laat eenzelfde situatie zien. In deze berichtgeving lag de nadruk op slechts een kant van het verhaal; op deze wijze werd door journalisten geprobeerd druk op de politiek uit te oefenen (Ruigrok, 2008). Kennis van deze bias is met name van belang voor drie groepen in de maatschappij: publiek, politici en journalisten.

De groep waar bias het meest directe effect op heeft betreft het mediapubliek. De media beïnvloeden met haar informatie-verstrekking de functie het publiek. Mensen interpreteren ontwikkelingen en vormen een mening op basis van berichtgeving in de media (Page & Shapiro, 1992). Informatie met een bias kan zo tot een mening met een bias leiden. Kennis van bias kan het publiek helpen de informatie die zij tot zich krijgen kritisch te beoordelen en eventueel er toe aanzetten niet alle informatie in de media direct voor waar aan te nemen. Eventuele aangetoonde verschillen in bias tussen dagbladen geven het publiek een richting van hoe de informatie van de dagbladen beoordeeld moet worden. Het publiek kan dit tevens gebruiken als maatstaf voor evaluatie van de kennis die ze tot op heden via een dagblad van het conflict gekregen hebben.

De tweede groep waar kennis van bias van belang voor kan zijn betreft politici in Nederland. Politici kunnen op twee manieren door bias in het nieuws beïnvloed worden, namelijk direct door het nieuws en indirect door de publieke opinie. Net

als het publiek kunnen politici direct beïnvloed worden door bias in het nieuws en zo een vertekend beeld van gebeurtenissen krijgen. Op basis van dit beeld kunnen politici een verkeerde basis voor beslissingen hebben. Hetzelfde geldt voor de indirecte invloed van bias op politici via de publieke opinie. Politici worden hierdoor beïnvloed; veranderingen in publieke opinie kunnen leiden tot veranderingen in beleid (Page & Shapiro, 1983). Kennis van bias is in dit opzicht voor politici van belang bij het beoordelen van deze publieke opinie. Het kan politici er toe aanzetten deze opinie kritischer te beoordelen en meer aandacht aan bijvoorbeeld objectieve onderzoeken te besteden.

De laatste groep waarvoor kennis van bias in het nieuws van belang kan zijn is de groep die aan de basis staat van deze bias, namelijk de journalisten zelf. In veel gevallen sluipt bias onbewust in berichtgeving. Dit houdt in dat de journalist niet met voorbedachte rade een vertekend beeld geeft. Informatie over (de bronnen van) bias kan de journalist helpen tijdens het produceren en beoordelen van zijn eigen werk. Deze kennis kan er aan bijdragen dat de journalist een bewustere keuze maakt in bijvoorbeeld het gebruik van bronnen of het omschrijven van partijen. Het kan de journalist bewust maken van zijn rol als informatieverstrekker naar het publiek en de daarbij horende invloed die de journalist heeft op het beeld dat het publiek krijgt van gebeurtenissen.

Ten slotte heeft kennis van bias in nieuws educatieve waarde. In het onderwijs kan deze informatie gebruikt worden om mensen een beeld te geven van de aanwezigheid en invloed van bias in het nieuws. Dit maakt scholieren en studenten bewust van het feit dat objectieve berichtgeving moeilijk te bereiken is en dat verschillende factoren bijdragen aan de moeilijkheid hiervan.

2. Theoretisch Kader

Het theoretisch kader dient ter verduidelijking van de concepten die van belang zijn bij de beantwoording van de onderzoeksvraag. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de werkwijze van de journalist, *framing*, bias in nieuws en de invloeden op de werkwijze van de journalist.

Conny Mus: 'Als je een goed verhaal wilt vertellen, moet je het met je eigen ogen hebben gezien. Je moet gevoeld hebben hoe het is als er op je wordt geschoten. Je moet weten hoe het eruit ziet na een aanslag.'

- Deedee Derksen en Maud Efting, de Volkskrant (2002) -

2.1 Gewenste werkwijze journalist

Journalisten hebben in hun werk een verantwoordelijkheid waar onduidelijkheid over bestaat. Journalistiek is geen zuiver academische discipline, het balanceert tussen industrie en wetenschap (Deuze, 2005a). Deze verwarring over het vak maakt dat er onduidelijkheid bestaat over de verantwoordelijkheid van de journalist. Deuze (2005b) heeft aan de hand van eerder onderzoek (Golding & Elliott, 1979; Merritt, 1995; Kovach & Rosenstiel, 2001) een lijst samengesteld met vijf ideaaltypische waarden. Deze lijst is indicatief voor wat er van een journalist verwacht wordt. De vijf ideaaltypische waarden zijn van invloed op en dienen als uitgangspunt voor de journalist (Reese, 2001).

- 'Public service': journalisten zijn informatie overdragers naar het publiek.
- Objectiviteit: journalisten zijn onpartijdig, neutraal, objectief, eerlijk en betrouwbaar.
- Autonomie: journalisten moeten autonoom, vrij en onafhankelijk zijn in hun werk.
- Urgentie: journalisten hebben gevoel voor urgentie, actualiteit en snelheid.
- Ethiek: journalisten hebben gevoel voor ethiek, validiteit en legitimiteit.

De Westerse media - en het spijt mij het te zeggen: zelfs in Nederland - kunnen ten aanzien van het Midden-Oosten probleem niet objectief zijn.

- Van de Kreeke, De Telegraaf (2003) -

2.2 Objectiviteit

Van de vijf ideaaltypische waarden is objectiviteit de waarde die binnen de journalistieke professie de meeste discussie heeft opgeleverd (Donsbach & Klett, 1993). Journalisten onderkennen het belang van objectiviteit en zien het als een belangrijke waarde binnen hun beroep (Donsbach & Klett, 1993; Ryan, 2001). De discussie over objectiviteit concentreert zich op de betekenis ervan en hoe

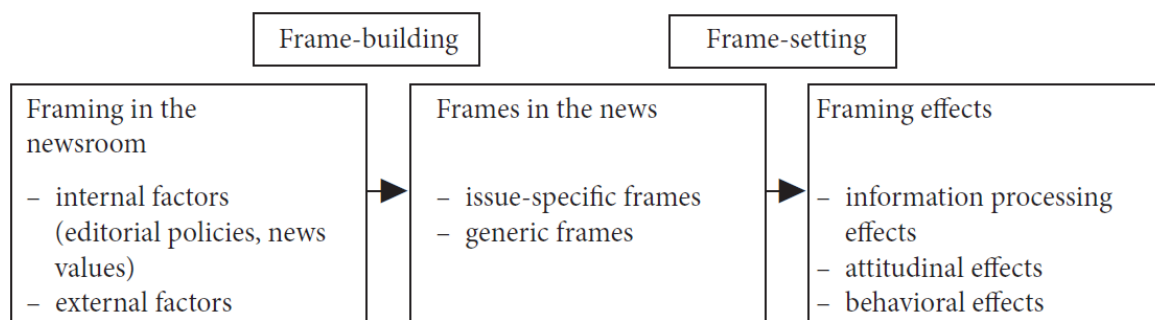
journalisten objectiviteit moeten toepassen. Critici verwijten journalisten de 'ideologie' van objectiviteit na te streven (Friedman, 1998) en gaan er in hun kritiek van uit dat objectiviteit niet meer is dan het kritiekloos overnemen van feiten en meningen van twee kanten (Gauthier, 1993). Deze kritiek is echter vaak gebaseerd op oude definities van objectiviteit (Ryan, 2001). De volgende definitie is breed geformuleerd: *'The overarching value for the objective journalist (or scientist) is the collection and dissemination of information that describes reality as accurately as possible'* (Ryan, 2001: 3). Uit deze definitie blijkt dat objectiviteit neerkomt op het zo goed mogelijk weergeven van de realiteit. Hier hebben journalisten echter duidelijke criteria voor nodig: *'Journalists need clear criteria as to which descriptions of reality are valid and acceptable and which are false and have to be rejected'* (Donsbach & Klett, 1993: 54). Deuze (2005b) schaaft de waarden onpartijdigheid, neutraliteit, objectiviteit, eerlijkheid en betrouwbaarheid onder objectiviteit. Deze waarden zouden als criteria voor objectiviteit kunnen gelden. Een journalist wordt echter door verschillende factoren beïnvloed waardoor objectiviteit, maar ook de andere ideaaltypische waarden, lastig te bereiken zijn. Dit leidt tot berichtgeving die afwijkt van de werkelijkheid en zo tot bias in berichtgeving. Bias betreft patronen in communicatie die meer aandacht besteden aan een bepaalde partij dan de een andere partij (Entman, 2007). Voordat hier in hoofdstuk 2.4 op in wordt gegaan, wordt nu eerst aandacht besteed aan het proces waarin bias ontstaat.

2.3 Framing

Berichtgeving die afwijkt van de werkelijkheid bevat informatie die onjuist is of laat juist belangrijke informatie achterwege. Op deze constatering is het concept framing van toepassing. Een duidelijke definitie van dit concept is onderwerp van discussie tussen wetenschappers (Weaver, 2007). De gangbare definitie betreft die van Entman (1993: 52): *'framing is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation'*. De term *salient* uit deze definitie is een belangrijk aspect van framing. *Salient* betekent *'making a piece of information more noticeable, meaningful, or memorable to audiences'* (Entman, 1993: 53). De definities tonen dat journalisten in berichtgeving informatie kunnen benadrukken of weglaten; op deze manier kunnen zij een (vertekend) beeld van de werkelijkheid tonen.

Framing is een proces dat bestaat uit *frame-building*, de nieuwsframes die daaruit ontstaan en *frame-setting* (De Vreese, 2005). Frame-building beslaat het proces waarin de frames gevormd worden (Scheufele, 1999). In dit proces worden journalisten door verschillende factoren beïnvloed, in hoofdstuk 2.5 komen deze factoren aan bod. Het resultaat van frame-building zijn nieuwsframes waar journalisten gebruik van maken. Deze nieuwsframes kunnen per journalist verschillen. Gevolg hiervan is dat het publiek op verschillende wijze informatie tot zich krijgt (De Vreese, 2005). Binnen het concept nieuwsframes kan onderscheid gemaakt worden tussen tal van frames, hier wordt in het volgende hoofdstuk op ingegaan. Frame-setting beslaat het proces van interactie tussen nieuwsframes en de kennis en aannames die een individu vooraf heeft. Nieuwsframes kunnen van invloed zijn op de interpretatie en evaluatie van onderwerpen en gebeurtenissen (De Vreese, 2005). Figuur 2.1 toont het framing proces.

Figuur 2.1: Het framing proces (De Vreese, 2005)

In dit onderzoek ligt de focus voornamelijk op de eerste en tweede fase van het framing proces. Nu wordt eerst ingegaan op het resultaat van het frame-building proces, namelijk de nieuwsframes.

Het Rode Kruis spreekt van 'humanitaire crisis', Israël zegt dat de bevolking van de Gazastrook voedsel en medicijnen ontvangt'.
- *Rob Vreeken, de Volkskrant (2009)* -

2.3.1 Nieuwsframes

Tijdens het frame-building proces kan de journalist door allerlei factoren beïnvloed worden, tijdens dit proces ontstaan nieuwsframes. Entman et al. (2009:177) definiëren een (nieuws)frame als volgt: '*a frame repeatedly invokes the same objects and traits, using identical or synonymous words and symbols in a series of similar communications that are concentrated in time*'. Nieuwsframes beïnvloeden de interpretatie van onderwerpen en maken deel uit van de

nieuwsomgeving (Cappella & Jamieson, 1997). Er kan op verschillende manieren onderscheid gemaakt worden binnen het concept nieuwsframes.

Zo zijn er *issue frames*, frames die van toepassing zijn op bepaalde gebeurtenissen (De Vreese, 2005), bijvoorbeeld framing van de Eerste Intifada (Cohen & Wolfsveld, 1994). Daarnaast zijn er *generic frames*, frames die niet per se gebonden zijn aan onderwerp, tijd of culturele context (De Vreese, 2002). De vijf nieuwsframes van Semetko en Valkenburg (2000), (conflict, human interest, economie, moraliteit en verantwoordelijkheid) zijn hier een voorbeeld van. Een soortgelijk onderscheid in frames maakte Iyengar (1991) met *episodic* en *thematic* frames. Bij episodic frames gaat het om een losstaande gebeurtenis en bij thematic frames wordt de gebeurtenis in een historische of analytische context geplaatst (Iyengar, 1991). Omdat dit onderzoek zich niet richt op een bepaalde gebeurtenis maar op een langere tijdsperiode, wordt gebruik gemaakt van generic en thematic frames.

Het onderzoeken van bias in berichtgeving gebeurt aan de hand van nieuwsframes. Entman (2007) stelt namelijk dat bias onderzocht kan worden door patronen van *slant* (berichtgeving die een partij in een conflict bevoordeeld) die regelmatig, bewust dan wel onbewust, het publiek bereiken te analyseren (Entman, 2007: 166). Deze patronen kunnen door middel van het analyseren van (nieuws)frames onderzocht worden.

Voor dit onderzoek zijn drie frames geformuleerd die zich allen concentreren op terugkerende onderwerpen binnen het Israëliësch-Palestijns conflict. Deze frames zijn gebaseerd op eerder onderzoek (Philo & Berry, 2004; Ruigrok et al, 2010; Deprez & Raeymaeckers, 2010) en een analyse van de krantenartikelen die in dit onderzoek gebruikt worden. Berichtgeving over het Israëliësch-Palestijns conflict wordt in dit onderzoek geanalyseerd aan de hand van een slachtofferframe, een terreur/geweldsframe en een vredesframe. Dit zijn alle drie voorbeelden van generic frames; het zijn frames die niet op een bepaalde periode of gebeurtenis in het conflict focussen. Het betreft algemene frames die voor de analyse van een lange tijdsperiode gebruikt kunnen worden, in dit onderzoek een periode van elf jaar.

Om deze associaties te onderzoeken wordt gebruik gemaakt van het concept *associative framing*. Met associative framing kan onderzocht worden welke zaken in het nieuws met welke partijen geassocieerd worden (van Atteveldt, Ruigrok &

Kleinnijenhuis, 2008). Op deze manier wordt bijvoorbeeld duidelijk hoe vaak Israël en de Palestijnen met vrede in verband worden gebracht en of hier sprake is van bevoordeling van een partij.

2.4 Bias in het nieuws

De voorgaande hoofdstukken tonen aan dat framing een concept is in de journalistiek dat van invloed is op het beeld dat het publiek krijgt van situaties. Welke nieuwsframes gebruikt worden hangt af van verschillende factoren. Diverse invloeden zorgen ervoor dat nieuws niet altijd de werkelijkheid representeert; dit betekent een bias in nieuws.

Over het algemeen wordt aangenomen dat media biased zijn (Schneider & Lewis 1985), dat wil zeggen dat mensen niet geloven dat de media altijd een objectief beeld van de werkelijkheid schetsen. Voordat verder wordt ingegaan op bias is het belangrijk hierbij aan te tekenen dat bias in nieuwsberichtgeving het resultaat kan zijn van zowel een bewust als een onbewust proces. Bias kan door verschillende factoren in het werk van journalisten aanwezig zijn, deze factoren komen in hoofdstuk 2.5 aan bod.

Er is veelvuldig onderzoek gedaan naar bias in nieuwsberichtgeving (D'Alessio & Allen, 2000; Entman, 2007). Er kan op verschillende manieren naar bias in nieuwsverslaggeving gekeken worden, vaak concentreert zich dit op verschillen in berichtgeving over verschillende partijen. De politieke arena, een omgeving waarin bij uitstek verschillende partijen acteren, is een veelvuldig onderzocht terrein als het aankomt op bias (D'Alessio & Allen, 2000). Bias in politiek laat zich makkelijk herkennen door bijvoorbeeld het bevoordelen van een partij in berichtgeving. In het Israëlisch-Palestijns conflict is tevens sprake van een situatie waarin twee partijen tegenover elkaar staan, namelijk Israël en de Palestijnen. Om deze reden wordt in dit onderzoek gebruikt gemaakt van definities van bias uit politiek georiënteerde onderzoeken.

Onderzoek naar bias kan zich focussen op een specifieke vorm van bias, bijvoorbeeld een *liberal bias* in Amerikaanse verkiezingsnieuws (Bagdakian, 1997; Cook, 1998; Graber, 1996) of een voorkeur in berichtgeving voor zittende of toetredende politici (*anti-incumbent bias*; Lowry & Shidler, 1998). In dit onderzoek wordt echter een algemene vorm van bias onderzocht aangezien het onderzoek betrekking heeft op een lange periode.

Entman (2007) onderscheidt drie algemene vormen van bias, die ieder op een apart aspect van bias focussen. Zo is er *distortion bias*, nieuws dat ogenschijnlijk de werkelijkheid niet goed weergeeft; *content bias*, nieuws dat liever één kant van het verhaal laat zien dan een gelijke behandeling van beide zijden; en *decision-making bias*: de motivaties en denkbeelden van journalisten die de biased inhoud produceren (Entman, 2007). In dit onderzoek wordt met name gekeken naar de tweede vorm die Entman onderscheidt, content bias, al wordt ook ingegaan op de factoren die bepalen dat journalisten biased nieuws produceren. Entman definieert content bias als volgt:

- *Consistent patterns in the framing of mediated communication that promote the influence of one side in conflicts (Entman, 2007: 166).*

Deze algemene definitie concentreert zich op de verdeling van aandacht over verschillende partijen. Aan de hand van een studie van D'Alessio en Allen (2000) kunnen binnen content bias verschillende vormen van bias onderscheiden worden. Zij kwamen tot de volgende drie vormen van bias; *gatekeeping bias*, *coverage bias* en *statement bias*.

De gatekeeping bias betreft het proces waarin journalisten en redacteuren informatie selecteren die zij overbrengen op het publiek. Dit houdt echter ook het deselecteren van informatie in; het uitsluiten van informatie waar het publiek geen kennis van krijgt (D'Alessio & Allen, 2000). Dit proces wordt deels bepaald door nieuwswaarden die bepalen of informatie daadwerkelijk nieuwswaarde heeft, hierop wordt in hoofdstuk 2.5 nader ingegaan. Een voorbeeld van dit type bias in het Israëliësch-Palestijns conflict is de voorkeur voor het selecteren van informatie over Israël boven informatie over Palestijnen. Uit dit type bias komt het tweede type voort, namelijk coverage bias. Deze vorm van bias omvat de relatieve hoeveelheid aandacht die iedere partij krijgt (D'Alessio & Allen, 2000). In een ideale situatie zou de verdeling van aandacht evenredig verdeeld zijn tussen de verschillende partijen; zodoende krijgt het publiek een evenwichtig beeld van het conflict. In conflicten zijn er verschillende situaties, bijvoorbeeld gesloten grenzen, waardoor een evenredige verdeling van aandacht moeilijk te bereiken is. Hiermee moet dan ook rekening gehouden worden bij de beoordeling van bias. Het laatste type bias betreft statement bias. Statement bias houdt in dat journalisten hun eigen mening in hun artikelen verwerken. Zo betreft het de positieve of negatieve manier waarop over een partij bericht wordt (D'Alessio &

Allen, 2000). Dit omvat bijvoorbeeld omschrijvingen die voor de verschillende partijen gebruikt worden maar ook welke partij aan het woord wordt gelaten. Een overvloed aan Palestijnse bronnen kan bijvoorbeeld zorgen voor een Palestijnse visie op het conflict en geeft het publiek zodoende een vertekend beeld. Bovenstaande drie vormen van bias worden in dit onderzoek gebruikt om bias in de berichtgeving over het Israëliësch-Palestijns conflict aan te tonen.

In het nieuwe stijlboek van de Volkskrant wordt aangedrongen op behoedzaam gebruik van het woord terrorisme.
- Klein, de Volkskrant (2001) -

2.5 Invloeden op de journalist

Het feit dat algemeen wordt aangenomen dat media biased zijn (Schneider & Lewis, 1985) legt de basis voor de aanname dat journalisten daadwerkelijk door bepaalde factoren beïnvloed worden. De factoren die verhinderen dat journalisten aan de ideaaltypische waarden van Deuze (2005b) kunnen voldoen, oftewel de factoren die van invloed zijn tijdens frame-building, worden in dit hoofdstuk uiteen gezet.

2.5.1 Algemene invloeden

Een bekend en algemeen wetenschappelijk geaccepteerd model (Bell, 1991; McQuail, 1994; Palmer, 1998; Tumber, 1999) van invloeden op journalisten zijn de twaalf nieuwswaarden (zie tabel 2.1) van Galtung en Ruge (1965). Zij stellen dat: aan hoe meer nieuwswaarden een gebeurtenis voldoet, hoe groter de kans is dat een gebeurtenis daadwerkelijk nieuws wordt. De afgelopen jaren is het concept van Galtung en Ruge (1965) door verschillende wetenschappers (Curran & Seaton, 1997; McQuail, 1994; Vasterman, 1995) onderzocht en opnieuw gedefinieerd. Harcup en O'Neill (2001) hebben de lijst met waarden verkleind tot tien nieuwswaarden (zie tabel 2.1). Zij stellen dat gebeurtenissen minstens aan één van deze waarden moeten voldoen om nieuws te worden. Het model van Harcup en O'Neill demonstreert dat nieuwswaarden aan verandering onderhevig zijn. Bij een vergelijking met de nieuwswaarden van Galtung en Ruge (1965) zien we echter dat de basis hetzelfde is gebleven. Deze nieuwswaarden beïnvloeden een journalist constant; de journalist moet rekening houden met deze waarden bij het selecteren van nieuws.

Tabel 2.1: Nieuwswaarden

Galtung & Ruge (1965)		Harcup & O'Neill (2001)	
Frequentie	Continuïteit	Elitepersonen	Goed nieuws
Drempelwaarde	Compositie	Beroemde Personen	Omvang
Ondubbelzinnigheid	Elitelanden	Entertainment	Relevantie
Betekenis	Elitepersonen	Verrassing	Vervolg
Harmonie	Personificatie	Slecht nieuws	Agenda van de krant
Uitzonderlijkheid	Negativiteit		

Andere invloeden op de journalist zijn door Shoemaker en Reese (1996) op basis van eerder wetenschappelijk onderzoek (Gans, 1979; Gitlin, 1980) samengevat in het *hierarchy of influences* model (Shoemaker & Reese, 1996; Reese, 2007). Het model, dat begint met macro-invloeden en eindigt met micro-invloeden, omvat de volgende niveaus.

- Ideologisch niveau: invloed van dominante ideologieën in de maatschappij.
- Extra-media niveau: invloeden die buiten de mediaorganisatie liggen. Bijvoorbeeld invloeden van de overheid, *public relations*, belangengroeperingen en andere mediaorganisaties.
- Organisatie niveau: invloeden die voortvloeien uit de manier waarop de organisatie georganiseerd is (beleid en doelen).
- Media routine niveau: invloeden door organisatie specifieke routines zoals nieuwssselectie.
- Individuele niveau: invloeden die verschillen per individu, afhankelijk van zaken als educatie en religie.

Zowel de nieuwswaarden als de invloeden uit het hierarchy of influences model zijn voorbeelden van 'veroorzakers' van gatekeeping bias. Journalisten worden vroeg in het proces van nieuwsvervaardiging geconfronteerd met deze invloeden. Deze invloeden sturen journalisten een richting op voor het kiezen van de juiste informatie en werken zo als selectiemiddel voor nieuws. Naast bovenstaande indeling zijn invloeden op de journalist tevens onder te verdelen in organisatie-interne en organisatie-externe invloeden.

*Conny Mus: 'Laatst belde Joris Luyendijk me op. Hij zei: nou, ik heb ook mijn eerste doodsb bedreiging gehad. Hoppa, dan hoor je erbij'.
- Deedee Derksen en Maud Efting, de Volkskrant (2002) -*

2.5.2 Conflict specifieke invloeden

Ten tijde van conflictverslaggeving is het aannemelijk dat met name de organisatie-externe invloeden veranderen. Invloeden op het ideologische, extra-mediale en individuele niveau zullen door de complexe situatie in

conflictgebieden de journalist beïnvloeden. Zo is er de directe invloed van persapparaten op de journalist. Dit soort invloeden maken dat het voor een journalist moeilijk is in conflictsituaties een verhaal van twee kanten te belichten (Ruigrok, 2010) en objectief te blijven oordelen (Kressel, 1987: 211).

Bij invloeden op ideologisch niveau speelt het thuisland van de journalist een rol. Heersende ideologieën in die maatschappij kunnen van invloed zijn op de journalist (Philo & Berry, 2004). De invloed van ideologieën maakt dat de journalist vanuit een bepaald kader schrijft en zo al een richting van schrijven heeft. De invloed van de overheid kan ver reiken en tijdelijk leiden tot een ideologie waar de journalist zich door kan laten leiden. Daarnaast kan de journalist na verloop van tijd beïnvloed worden door ideologieën in de maatschappij waar hij werkt.

Bij invloeden op het extra-mediale niveau tijdens conflictverslaggeving kan gedacht worden aan invloeden van overheid en de persapparaten van partijen. Voor de journalist is het taak de juiste keuze te maken uit deze subjectieve bronnen. In veel gevallen van conflictverslaggeving heeft een journalist echter geen andere keuze waardoor deze toch van de gekleurde bronnen gebruik maakt (Sweetser & Brown, 2008). Persapparaten van verschillende partijen zijn vaak aanbieders van deze gekleurde informatie. Ondanks het feit dat studies naar deze persapparaten verschillende uitkomsten opleveren over de invloed ervan (Galloway, 2004; Avraham, 2009), blijft het een factor die de journalist kan beïnvloeden. Voor een journalist is het een makkelijke bron van informatie, zeker in tijden van informatieschaarste.

Het laatste organisatie-externe niveau, dat van invloed op de journalist kan zijn, is het individuele niveau: de journalist kan ten tijde van het conflict persoonlijk betrokken raken (Ruigrok, 2010). Zo is er het fenomeen *pack journalism* (Crouse, 1973) dat van grote invloed kan zijn op de werkwijze van journalisten. In conflictverslaggeving werken journalisten vaak, als gevolg van het gevaar, niet onafhankelijk van elkaar. Ze bevinden zich bijvoorbeeld vaak op dezelfde locaties, het gevaar hiervan is dat de onafhankelijkheid van journalisten in het geding raakt omdat ze bijvoorbeeld dezelfde bronnen delen.

De bovenstaande besproken invloeden zijn allen te scharen onder invloeden die bijdragen aan de gatekeeping bias. Journalisten worden door verschillende factoren beïnvloed als het aankomt op de keuze voor informatie. Overigens zijn

deze invloeden niet strikt aan een van de drie vormen van bias toe te wijzen. De invloeden onder de gatekeeping bias zijn bijvoorbeeld ook van invloed op de relatieve hoeveelheid aandacht die iedere partij krijgt (coverage bias).

'De dagelijkse verslaggeving wordt steeds moeilijker nu het conflict zich verheft. Wegversperringen en controles bemoeilijken het betreden van de Palestijnse gebieden.'
- Deedee Derksen en Maud Efting, de Volkskrant (2002) -

2.5.2.1 Bias in conflictsituaties

Bias uit zich op verschillende wijze. Een recent voorbeeld van een invloed op ideologisch/extra-mediaal niveau is de *war on terror*, die na de aanslagen van elf september 2001 door de Verenigde Staten werd uitgeroepen. Deze oorlog tussen Westerse en Islamitische landen (Ruigrok, van Atteveldt & Takens, 2010) had een sterke invloed op de (Amerikaanse) maatschappij. Berichtgeving over de war on terror werd gekenmerkt door emotionele taal en beelden (Ruigrok et al, 2010). De berichtgeving veroorzaakte op deze manier een statement bias; journalisten schreven zeer negatief over Islamitische landen en positief over Westerse landen. Door deze gekleurde en eenzijdige berichtgeving zag de *New York Times* zich genoodzaakt excuses aan te bieden (New York Times, 2004).

Op individueel niveau is de persoonlijke betrokkenheid van journalisten een factor die bias kan veroorzaken. Hierdoor verliezen journalisten hun professionele afstand, dit wordt *journalism of activism* (Ruigrok, 2010) genoemd. *Journalism of attachment* (Ruigrok, 2008) is een voorbeeld van deze vorm van journalistiek. In deze situatie is de volgende uitspraak op de journalist van toepassing: '*the journalist) cares as well as knows*' (Bell, 1998: 273). Berichtgeving omtrent de oorlog in Bosnië is een praktisch voorbeeld van journalism of attachment. Journalisten hadden een doel met hun berichtgeving, namelijk militaire interventie (Ruigrok, 2008). Dit is in strijd met de journalistieke waarden van neutraliteit en objectiviteit. Hetzelfde geldt voor concepten als *emotional attachment* (Cohen, 2010) en *peace journalism* (Hanitzsch, 2004). Bij deze vormen van journalistiek zijn journalisten respectievelijk (te) emotioneel betrokken bij het conflict of proberen zij bij te dragen aan een vreedevolle oplossing van het conflict. De voorgaande drie voorbeelden van journalistiek tonen dat journalisten persoonlijk betrokken kunnen raken. Hierdoor schrijven zij vanuit een ander (persoonlijk) kader; dit is van invloed op de nieuwsframes die zij gebruiken. Ook in deze gevallen is er sprake van een statement bias in berichtgeving, journalisten kiezen een partij in de berichtgeving en maken onderscheid tussen de partijen in de manier waarop ze over hen berichten.

'Israël besteedt miljoenen aan public relations, omdat het slagen van de oorlog deels afhangt van de steun in de internationale gemeenschap'.
- Guus Valk, NRC Handelsblad (2009) -

2.5.3 Invloeden specifiek voor het Israëliisch-Palestijns conflict

Invloeden op de journalist in het Israëliisch-Palestijns conflict worden vaak gerelateerd aan de invloed van lobby's, public relations en overheden (Mearsheimer & Walt, 2006; Philo et al, 2003; Wolfsveld, 2003). Een uitspraak van Edward Said illustreert dit: *'The Al-Aqsa Intifada (de Tweede Intifada)... has essentially become a battle over images and ideas'* (Said, 2001). Hiermee geeft Said aan dat het conflict een mediaoorlog is geworden en dat deze gewonnen kan worden door de beeldvorming te beïnvloeden. Een voorbeeld van deze mediaoorlog is een situatie waarin pro-Israël verpakt nieuws de journalist bereikt. Veel acties van Israël tegen de Palestijnen worden hierin omschreven als vergeldingen voor terroristische acties (Philo et al, 2003). Door Palestijnen met terroristen te vergelijken rechtvaardigt Israël haar eigen handelen en schetst een negatief beeld van de Palestijnen. Dit soort omschrijvingen is van grote invloed op de beeldvorming. Zowel de Israëliërs als de Palestijnen zijn op de hoogte van het belang van persapparaten en willen die in hun voordeel misbruiken (Wolfsveld, 2003). Voor journalisten ontstaat het gevaar dat zij bediend worden met subjectieve informatie; deze informatie moet voorzichtig aangewend worden.

Naast de persapparaten is de Israël-lobby een factor van invloed. Algemeen wordt aangenomen dat de lobby van Israël dankzij haar professionaliteit succesvoller is dan die van de Palestijnen (Wolfsveld, 2003). Toch lijkt de lobby vooral effect te hebben in de Verenigde Staten; wereldwijd behoort Israël tot de landen met de meest negatieve publieke percepties (Avraham, 2009).

Dat de Israël-lobby in de Verenigde Staten effectief is bewijst het feit dat de Verenigde Staten op grote schaal hulp bieden aan Israël. Mearsheimer en Walt (2006) stellen dat er geen morele of strategische motieven zijn die Amerikaanse hulp aan Israël rechtvaardigen maar dat die hulp er toch is dankzij de zeer invloedrijke Israël-lobby (Mearsheimer & Walt, 2006). De lobby zorgt in dit geval voor een pro-Israëliisch Amerikaans beleid, dit kan van invloed zijn op de journalist. Met betrekking tot het Israëliisch-Palestijns conflict wordt ervan uitgegaan dat Nederland op politiek niveau op één lijn zit met de Verenigde

Staten (van Hoogstraten, 2011). Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat Nederland samen met Italië en de Verenigde Staten als enige Westere landen het Goldstone rapport van de Verenigde Naties naar aanleiding van de Gaza-oorlog verwierp (United Nations, 2009a). Ook de manier waarop het Hamas aan wil pakken en hoe Nederland met de bouw van het veiligheidshek omgaat, illustreert deze houding (van Hoogstraten, 2011). Dit standpunt van de overheid werkt door op de journalist, het kan voor een journalist zelfs problematisch zijn verslag te geven op een manier die in strijd is met de overheid: *'for a journalist to delve too deeply into controversial areas is simply to invite trouble'* (Philo et al, 2003: 136).

Toch lijkt het beeld in de media te verschuiven van pro-Israël naar pro-Palestijnen. Een reden hiervoor kan zijn dat de Palestijnen zich beter als *underdog* weten te positioneren en op deze manier kunnen rekenen op meer steun vanuit het buitenland en van de (buitenlandse) media (Wolfsveld, 2003).

Ook pack journalism (Crouse, 1973) kan in het Israëliisch-Palestijns conflict een belangrijke invloed op journalisten zijn. De meeste journalisten werken vanuit Tel Aviv en Jeruzalem (Philo et al, 2003); zij bevinden zich op Israëliisch grondgebied. Om redenen van onafhankelijkheid en volledigheid worden zij ook geacht verslag te doen van de Palestijnse gebieden. Dit wordt echter bemoeilijkt door gesloten grenzen, controleposten en escalerend geweld (Deprez & Raeymaeckers, 2010). Hierdoor is het moeilijk informatie in te winnen en verschillende bronnen te gebruiken (Noakes & Wilkins, 2002). Gezien het gevaar en de door journalisten ervaren intimidatie (Philo & Berry, 2004) is het soms logisch dat een journalist voor de makkelijke weg kiest en vanuit Israël verslag doet. Pack journalism is op deze manier echter in strijd met journalistieke waarden als onafhankelijkheid, objectiviteit en neutraliteit en kan zo een oorzaak zijn van bias in berichtgeving.

Als we bovenstaande informatie bekijken in het licht van de verschillende vormen van bias van D'Alessio en Allen (2000) zien we dat veel invloeden op de journalist in het Israëliisch-Palestijns conflict zich toespitsen op beïnvloeding van de informatiekeuze van de journalist. Onder andere de lobby's, persapparaten en gesloten grenzen zijn allen van invloed op het proces van informatieselectie van de journalist en veroorzaken zo gatekeeping bias. Deze vorm van bias is niet zozeer uit de berichtgeving op te maken, deze bias is immers van invloed op de

journalist voor het schrijfproces. De andere twee vormen, coverage bias en statement bias, zijn wel uit de berichtgeving op te maken. Deze vormen komen nu aan bod in het hoofdstuk over eerdere aangetoonde vormen van bias in berichtgeving over het conflict.

'De media moeten zich dus behelpen met verslaggeving vanuit Israël. Ze kunnen in persoon praten met (Israëlische) slachtoffers van raketaanvallen op Sderot... maar praten met Palestijnse slachtoffers gaat alleen per telefoon, als die het doet'.
- Guus Valk, NRC Handelsblad (2009) -

2.5.3.1 Bias in berichtgeving omtrent het conflict en hypotheses

In dit hoofdstuk wordt eerder onderzoek naar bias in berichtgeving omtrent het conflict besproken. Op basis hiervan zullen hypotheses en een deelvraag worden opgesteld. De richting voor het opstellen hiervan is de volgende onderzoeksvraag:

- In hoeverre is er sprake van bias in de berichtgeving over het Israëlisch-Palestijns conflict?

Bias in berichtgeving omtrent het Israëlisch-Palestijns conflict is uitgebreid onderzocht. Veel van deze onderzoeken hebben zich toegespitst op berichtgeving in dagbladen. Zo heeft onderzoek naar bias in Amerikaanse dagbladen aangetoond dat de *New York Times*, meer nog dan de andere Amerikaanse dagbladen, een pro-Israël bias heeft in haar berichtgeving (Zelizer et al, 2002). Onderzoek van Philo en Berry (2004) naar Britse nieuwsuitzendingen toonde aan dat hierin een beperkte historische context van het conflict werd gegeven waardoor het publiek slechts beperkt begrip ontwikkelde voor de Palestijnse situatie. Ander onderzoek (Ruigrok et al, 2010; Ismaïl, 2010) naar retoriek in berichtgeving toont bias als gevolg van (bewuste of onbewuste) woordkeuze. Het door Israël gebouwde veiligheidshek kan in verschillende termen worden omschreven. 'Muur', 'hek' en 'apartheidsmuur' zijn voorbeelden van benamingen voor hetzelfde bouwwerk, elk woord heeft echter een andere connotatie. Door het bijvoorbeeld een 'muur' te noemen (wat gebeurde in ongeveer 50% van de berichtgeving; Ruigrok et al, 2010) dringt zich al snel de vergelijking met de Berlijnse Muur op, hierdoor krijgt een woord meer lading. Uit dit voorbeeld blijkt dat woordkeuze ook een belangrijk instrument kan zijn als 'oorzaak' van bias.

Naast de onderzoeken die een pro-Israël bias aantonen zijn er ook onderzoeken die juist een pro-Palestijnen bias blootleggen. Zo concluderen Deprez en Raeymaeckers (2010) dat in Vlaamse kranten geen sterke pro-Israël bias

aanwezig is. In bepaalde gevallen, wanneer het bijvoorbeeld aankomt op het individualiseren van slachtoffers, werd zelfs een pro-Palestijnen bias geconstateerd (Deprez & Raeymaeckers, 2010). Ook onderzoek naar aanleiding van berichtgeving in de Nederlandse dagbladen omtrent de Gaza-oorlog toont in vele gevallen een pro-Palestijnen bias (Nieuwsmonitor, 2009a). In de dagbladen was er meer aandacht voor het Palestijnse leed. Daarnaast beschreven de dagbladen Israël in negatievere termen dan de Palestijnen (Nieuwsmonitor, 2009a).

Dit onderzoek spitst zich toe op Nederlandse dagbladen. Op politiek gebied wordt ervan uitgegaan dat Nederland pro-Israël is (van Hoogstraten, 2011). Dit wordt onderstreept door Rolf Bos, correspondent voor de Volkskrant in Israël. Hij sprak in mei 2011 nog van 'de pro-Israëliëse regering in Den Haag' (Bos, 2011). Zoals Philo en Berry (2004) stellen is het aannemelijk dat een journalist wordt beïnvloed door het politieke klimaat in zijn land. De verwachting is dat deze invloed op extra-mediaal niveau de journalist beïnvloedt en leidt tot een pro-Israël bias in de berichtgeving.

Hypothese 1: In Nederlandse dagbladen is sprake van een pro-Israëliëse manier van berichtgeven.

Als we kijken naar de derde vorm van bias van D'Alessio en Allen (2000), statement bias, zien we dat een van de kenmerken van deze bias een onevenredige verdeling van bronnen in de nieuwsberichtgeving is. Noakes en Wilkins (2002) toonden een pro-Israël bias in Amerikaanse media aan als het aankomt op brongebruik. In de periode 1984 tot 1996 waren de media geneigd meer Israëliëse bronnen (24%) dan Palestijnse bronnen (13%) te gebruiken. Dit wordt bevestigd door een onderzoek naar Amerikaanse dagbladen tijdens de eerste periode van de Tweede Intifada (Zelizer et al, 2002) waarin ook een voorkeur voor Israëliëse bronnen werd vastgesteld.

Ook Deprez en Raeymaeckers (2010) komen tot dezelfde conclusie na onderzoek naar brongebruik in berichtgeving tijdens de Eerste en Tweede Intifada. Al neemt de voorkeur tussen deze twee gebeurtenissen voor Israëliëse bronnen af, Israëliëse bronnen blijven de boventoon voeren. Als mogelijke verklaring hiervoor geven de onderzoekers het goed functionerende Israëliëse persapparaat, een voorkeur van journalisten voor de Israëliëse kijk op het conflict en het feit dat Palestijnse informatie niet altijd (feitelijk) correct is

(Deprez & Raeymaeckers, 2010). Ook andere wetenschappers schrijven de voorkeur voor Israëlische bronnen toe aan de invloed van Israëlische persapparaten (Philo & Berry, 2004). Door dit grote aanbod van subjectieve bronnen is het voor een journalist vaak moeilijk andere bronnen van informatie te vinden waardoor hij voor de subjectieve informatie kiest (Sweetser & Brown, 2008). Ook pack journalism wordt als factor van invloed op brongebruik gezien (Crouse, 1973).

Op basis van deze informatie wordt voor dit onderzoek ook een voorkeur van de Nederlandse dagbladen voor Israëlische bronnen verwacht. Gezien de eerder aangehaalde pro-Israëlische Nederlandse regering en het feit dat dit onderzoek, net als andere onderzoeken, ook de Tweede Intifada omvat is de volgende hypothese opgesteld.

Hypothese 2: De Nederlandse dagbladen maken meer gebruik van Israëlische bronnen dan van Palestijnse bronnen.

Een specifieke vorm van bias die onder coverage bias, de relatieve hoeveelheid aandacht per partij, valt is de verdeling van aandacht voor dodelijke slachtoffers tussen beide partijen in het conflict. Het vermelden van (dodelijke) slachtoffers is een belangrijk aspect in het creëren van een beeld van het conflict. Retoriek is hierbij een invloedrijk instrument (Höijer, 2004). Onderzoek (Philo & Berry, 2004) toont een disproportionele aandacht voor Israëlische doden. In perioden met een hoger aantal Palestijnse slachtoffers werd meer aandacht aan Israëlische slachtoffers besteed. Zo kregen twee Israëlische doden vijf keer zo veel aandacht als dertien Palestijnse doden (Philo & Berry, 2004). Ook in krantenartikelen waarin overzichten van doden werden gegeven lag de nadruk op Israëlische doden (Zelizer et al, 2002). Op basis hiervan is de verwachting dat Nederlandse kranten meer aandacht besteden aan Israëlische doden dan aan Palestijnse doden.

Hypothese 3: De Nederlandse dagbladen vestigen relatief meer aandacht op Israëlische slachtoffers dan Palestijnse slachtoffers.

De eerder aangehaalde onderzoeken tonen verschillen in bias in berichtgeving tussen dagbladen binnen een land (Zelizer et al, 2002; Deprez & Raeymaeckers, 2010; Nieuwsmonitor, 2009a). Deze verschillen kunnen veroorzaakt worden door het feit dat dagbladen verschillen als organisatie op bijvoorbeeld het gebied van beleid en doelen. Zoals uit het hierarchy of influences model (Shoemaker &

Reese, 1996) blijkt, kunnen deze verschillen op organisatieniveau de journalist beïnvloeden. Zo kan de journalist beïnvloed worden door de politieke oriëntatie van het dagblad of de mening van collega's en superieuren. Al is de politieke oriëntatie van de dagbladen tegenwoordig minder uitgesproken dan in de tijd van de verzuiling, invloeden uit die tijd spelen nog mee (Lijphart, 2007). Ten tijde van de verzuiling in de jaren '50 en '60 was het NRC Handelsblad (toen nog Nieuwe Rotterdamse Courant en het Algemeen Handelsblad) een liberaal georiënteerde krant. De Volkskrant was katholiek en De Telegraaf neutraal (Lijphart, 2007). Tegenwoordig staan de dagbladen die in dit onderzoek gebruikt worden, de Volkskrant, het NRC Handelsblad en De Telegraaf, respectievelijk bekend als links, liberaal en rechts georiënteerd (Bakker & Scholten, 1999).

Zowel de Volkskrant als het NRC Handelsblad staan in Nederland bekend als kwaliteitskranten (Bakker & Scholten, 2009). De Telegraaf wordt getypeerd als populaire krant, dit duidt er echter niet op dat De Telegraaf geen kwaliteitskrant is (Bakker & Scholten, 2009). Het verschil zit in de verhouding tussen (politieke) informatie en amusement. De Telegraaf besteedt een groter deel aan amusement, gevolg hiervan is dat De Telegraaf minder aandacht aan buitenlands nieuws besteedt dan de andere twee dagbladen (Bakker & Scholten, 2009). Het belangrijkste verschil tussen de dagbladen zit echter in het publiek (Bakker & Scholten, 2009). Het NRC Handelsblad richt zich op de oudere hoogopgeleide lezer. De Volkskrant richt zich ook op de hoogopgeleide lezer maar dan in een jonger segment. De Telegraaf heeft een dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking als lezerspubliek (Bakker & Scholten, 2009).

Vanwege de verschillen tussen de Nederlandse dagbladen en de in eerdere onderzoeken aangetoonde verschillen in bias tussen dagbladen is de volgende deelvraag geformuleerd.

Deelvraag 1: Zijn er verschillen in het voorkomen van bias waarneembaar tussen de Nederlandse dagbladen?

3. Onderzoeksdesign

In dit onderzoek ligt de focus op bias; wordt in de Nederlandse dagbladen disproportioneel veel aandacht besteed aan Israël of aan de Palestijnen? Om vast te stellen of deze aandacht inderdaad disproportioneel is moet de berichtgeving met een theoretische werkelijkheid vergeleken kunnen worden. De theoretische waarheid in dit onderzoek naar dagblad berichtgeving wordt gevormd door rapporten van onafhankelijke (mensenrechten)organisaties.

3.1 Dagbladen

Ondanks de beschikbaarheid van een nieuwer medium zoals het internet wordt in dit onderzoek berichtgeving in de Nederlandse dagbladen geanalyseerd. Hiervoor is gekozen omdat deze media in vergelijking met online nieuwsmedia geschikter zijn voor het overbrengen van verschillende soorten informatie (De Waal, Schoenbach & Lauf, 2005). Daarnaast heeft de krant als voordeel boven televisie dat de lezer de informatie op zijn eigen snelheid kan verwerken. Omdat de lezer terug kan bladeren en informatie kan herlezen verwerkt hij de informatie beter; dit komt ten goede aan de opslag van deze informatie (Kleinnijenhuis & Scholten, 1989).

3.2 Rapporten van onafhankelijke organisaties

In onderzoek naar bias in berichtgeving ontbreekt het vaak aan een theoretische werkelijkheid om de berichtgeving mee te vergelijken. De oorzaak hiervan is dat er zelden overeenstemming bestaat over wat nu de objectieve werkelijkheid is. Als we bijvoorbeeld kijken naar het Israëlisch-Palestijns conflict is het logisch aan te nemen dat er moeilijk een werkelijkheid gevonden kan worden waar beide partijen zich in kunnen vinden. Om de berichtgeving toch met een vorm van objectieve werkelijkheid te kunnen vergelijken dienen de rapporten van de Verenigde Naties en Amnesty International als uitgangspunt. Waarom deze rapporten dan wel de werkelijkheid representeren wordt in het volgende hoofdstuk uitgelegd. Naast de rapporten worden cijfers van de Israëlische mensenrechtenorganisatie B'Tselem en het Verenigde Naties-orgaan OCHA-oPt (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs occupied Palestinian territory) gebruikt om de officiële slachtofferaantallen met de slachtofferaantallen in de Nederlandse berichtgeving te kunnen vergelijken.

3.2.1 Verenigde Naties en Amnesty International

De Verenigde Naties hebben als hoofddoelen het brengen en behouden van vrede en het ontwikkelen van vriendschappelijke relaties tussen landen (Verenigde Naties, 2011a). De visie van Amnesty International is dat ieder mens recht heeft op de rechten zoals vastgelegd in de universele verklaring van mensenrechten en andere internationale standaarden (Amnesty International, 2011). Vanuit deze doelen zijn beide onafhankelijke internationale organisaties op verschillende wijze betrokken bij het Israëliisch-Palestijns conflict. Onderzoek doen en het wereldkundig maken van de resultaten in de vorm van rapporten is voor beide organisaties een middel om wantoestanden in de wereld onder de loep te leggen (United Nations, 2009b; Amnesty International, 2011). De betrokkenheid van de Verenigde Naties bij het conflict uit zich in organen die zich louter met het conflict bezig houden. Voorbeelden van deze organen zijn UNRWA (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East) en UNDP (United Nations Division for Palestinian Rights). Deze betrokkenheid uit zich ook in het hoge aantal resoluties (soms 40% van het totaal per jaar) dat betrekking heeft op het Israëliisch-Palestijns conflict (Verenigde Naties, 2011b).

Vanwege de doelen, het grote (internationale) draagvlak en de onafhankelijkheid van beide organisaties zullen hun rapporten in dit onderzoek gebruikt worden als geconstrueerde werkelijkheid. Feiten in deze rapporten zullen voor waar worden aangenomen. Deze aanname wordt ondersteund door het feit dat eerder onderzoek (Philo & Berry, 2004; Friel & Falk, 2007) ook gebruik maakte van de rapporten van Amnesty International en de Verenigde Naties als theoretische werkelijkheid.

Zowel de Verenigde Naties als Amnesty International krijgen kritiek te verwerken. Zo verweet Israël de Verenigde Naties eenzijdigheid in haar onderzoek naar de Gaza-oorlog (Radio Nederland Wereldomroep, 2009) en beschuldigde UN Watch de Verenigde Naties zelfs van een anti-Israël bias (UN Watch, 2011). Ook op een rapport dat gebruikt wordt in dit onderzoek, het Goldstone-rapport over de Gaza-oorlog, is kritiek geuit. Nadat Richard Goldstone in april 2011 zelf openlijk zijn twijfel uitte over de juistheid van de belangrijkste conclusies riep Israël op tot het verwerpen van het rapport. De schrijvers van het rapport zeggen echter dat er 'geen rechtvaardiging' is voor het herzien of intrekken van het rapport (Seegers, 2011). Ook Amnesty International zou eenzijdig zijn in haar onderzoek (Stern, 2009) en disproportioneel veel aandacht

aan Israël besteden (NGO Monitor, 2010). In dit onderzoek wordt er echter vanuit gegaan dat de doelen van beide organisaties niet conflicteren met die van bepaalde landen. Om deze reden wordt verondersteld dat hun onderzoek objectief is.

3.2.2 B'Tselem en OCHA-oPt

De organisaties B'Tselem en OCHA-oPt worden gebruikt om een eventuele bias in de aandacht voor dodelijke slachtoffers in de Nederlandse dagbladen te analyseren. De Israëliëse mensenrechtenorganisatie B'Tselem heeft als doel publiek en politiek te informeren en te onderwijzen over schendingen van mensenrechten (B'Tselem, 2011a). De organisatie probeert mensenrechten hoger op de agenda te zetten door het uitbrengen van rapporten. Een gedetailleerd overzicht van het aantal doden dat aan beide zijden is gevallen maakt hier onderdeel van uit. Ook B'Tselem wordt in haar werk bekritiseerd. De organisatie wordt verweten internationaal recht verkeerd te interpreteren en foute statistieken te gebruiken (NGO Monitor, 2011). De rapporten van B'Tselem worden echter gebruikt ondanks de kritiek. B'Tselem is een vaak geciteerde organisatie (Philo & Berry, 2004; Friel & Falk, 2007) wanneer het aankomt op officiële slachtofferaantallen. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten worden de cijfers van B'Tselem vergeleken met die van OCHA-oPt. OCHA-oPt wordt als orgaan van de Verenigde Naties ingezet om de slechte humanitaire situatie in de bezette gebieden te verbeteren. Dit doet de organisatie door het beschikbaar stellen van informatie, waaronder slachtofferaantallen (United Nations, 2010).

4. Methodologie

De onderzoeksvraag wordt beantwoord aan de hand van een kwantitatieve inhoudsanalyse naar berichtgeving in de Nederlandse dagbladen. Deze wordt zowel automatisch als handmatig uitgevoerd.

4.1 Onderzoeksdata en onderzoeksperiode

De analyses worden uitgevoerd op berichtgeving in drie Nederlandse dagbladen, namelijk de Volkskrant, het NRC Handelsblad en De Telegraaf. Deze combinatie wordt vaker gebruikt in onderzoek naar Nederlandse dagbladen (Ruigrok, 2008). Deze drie dagbladen horen qua oplage bij de grootsten van Nederland (de Volkskrant: 257.088 exemplaren; NRC Handelsblad: 201.104; De Telegraaf: 632.027; Cebuco, 2010). Met de keuze voor deze drie dagbladen wordt een divers aanbod van Nederlandse dagbladen geanalyseerd; zowel een rechts, links als liberaal dagblad is vertegenwoordigd (Bakker & Scholten, 1999). De Volkskrant, NRC Handelsblad en De Telegraaf richten zich respectievelijk op de jongere hoogopgeleide lezer, de oudere hoogopgeleide lezer en een dwarsdoorsnede van het Nederlands publiek (Bakker & Scholten, 2009). Met de keuze voor deze drie dagbladen kan gesteld worden dat een groot deel van het Nederlands publiek wordt vertegenwoordigd en dat de uitkomsten van het onderzoek generaliseerbaar zijn voor een groot deel van de bevolking.

De onderzoeksperiode beslaat 1 januari 2000 tot en met 31 december 2010. Deze periode omvat meerdere grote gebeurtenissen, de zogenaamde key events. De key events zijn een indicatie voor het feit dat het Israëliisch-Palestijns conflict de afgelopen jaren verschillende keren is opgelaaid; het conflict is nog steeds actueel. Tabel 4.1 geeft een beeld van de belangrijkste ontwikkelingen in het Israëliisch-Palestijns conflict gedurende de onderzoeksperiode.

Tabel 4.1: Overzicht key events in onderzoeksperiode

Key events	Periode
Tweede Intifada	28 september 2000 - 2005
Bezoek Sharon aan Tempelberg	28 september 2000
Operation Defensive Shield	29 maart - 3 mei 2002
Israël start de bouw van het veiligheidshek	juni 2002
Overlijden Yasser Arafat	11 november 2004
Volledige terugtrekking Israël uit Gazastrook	september 2005
Hamas wint verkiezingen in Gazastrook	januari 2006
Tweede Libanonoorlog	12 juli - 13 augustus 2006
Gaza-oorlog	27 december 2008 - 18 januari 2009
Onderschepping hulpkonvooi naar Gazastrook	31 mei 2010

Met de digitale krantendatabank Lexis Nexis is de berichtgeving omtrent het Israëliësch-Palestijns conflict vergaard. De zoektermen 'israel!' en 'palest!' zijn hiervoor gebruikt, op deze wijze zijn alle artikelen meegenomen waarin minimaal één van de zoektermen voorkomt. Door het gebruik van uitroepetekens worden ook woorden als 'Israëliësch' en 'Palestijns' ingesloten. Tabel 4.2 toont het aantal overgebleven berichten na filtering van de dataset voor artikelen die niet het conflict als onderwerp hadden (zie bijlage 9.1). Een eerste blik op de tabel toont dat het aantal berichten voldoende is voor een (vergelijkende) analyse (zie bijlage 9.2 voor betrouwbaarheidsscores van de data). Uit analyse van de dataset blijkt dat Lexis Nexis voor augustus en september 2002 slechts een klein aantal artikelen voor het NRC Handelsblad levert. De oorzaak van deze fout in de database is onbekend, er wordt echter vanuit gegaan dat het ontbreken van deze artikelen geen invloed heeft op de uitkomsten van de analyse gezien de totale omvang van het aantal artikelen.

Tabel 4.2: Totaal aantal berichten per dagblad (01/01/2000 - 31/12/2010)

	de Volkskrant	NRC Handelsblad	De Telegraaf	Totaal
Aantal berichten	10722	11319	5202	27243

4.2 Automatische inhoudsanalyse

De automatische inhoudsanalyse wordt uitgevoerd aan de hand van AmCAT, een programma voor automatische, semiautomatische en handmatige inhoudsanalyses ontworpen door wetenschappers van de Vrije Universiteit Amsterdam (van Atteveldt et al, 2008). Met dit programma kunnen grote hoeveelheden data snel worden geanalyseerd. Met AmCAT zullen berichten op associative framing getest worden. Dit concept wordt onderzocht door *co-occurrence* te meten. Met *co-occurrence* kan gemeten worden hoe vaak zoektermen met elkaar voorkomen in een tekst (van Atteveldt et al, 2008). Er kan bijvoorbeeld gemeten worden hoe vaak de actoren Israël en de Palestijnen met vrede worden geassocieerd. De informatie die AmCAT oplevert wordt verder geanalyseerd met behulp van het statistische programma SPSS.

4.2.1 Operationalisatie

De automatische inhoudsanalyse wordt over de gehele onderzoeksperiode uitgevoerd, op deze wijze kunnen algemene patronen van bias blootgelegd worden. Hierbij valt te denken aan de ontwikkeling van de associatie tussen de geweldsgerelateerde termen en beide partijen over tijd. De uitkomsten van de

automatische inhoudsanalyse geven informatie waarmee de eerste hypothese beantwoord kan worden. Deze hypothese wordt onderzocht door de berichtgeving op het voorkomen van de frames in tabel 4.3 te testen.

Tabel 4.3: Frames voor automatische inhoudsanalyse

Slachtofferframe	slachtoffer* ziekenhui* gewond* verwond* vermink* gedode doden sneuvel* gesneuveld omgekomen gestorven
Vredesframe	vrede* vredes* onderhandeling* "oslo akkoorden" "camp david" akkoord* verdrag
Terreur/Gewelds frame	terreur* terror* aanslag* bomaanslag* zelfmoordaanslag* aanval* bloedbad* zelfmoordterrorist* geweld* tegengeweld bombardement* schiet* beschieting* tank* raket* oorlog* moordaanslag

De analyse richt zich op de associaties van de partijen (actoren) in het conflict met de frames. Als actoren in de automatische analyse worden, net als in Lexis Nexis, 'israël!' en 'palest!' gebruikt. Ook hier worden dus alle woorden waarin deze termen voorkomen gebruikt. De associaties worden geanalyseerd door de dataset te filteren op zinnen waarin een van de actoren met minimaal een term uit de frames wordt geassocieerd, dit proces heet *parsing*. Zodoende zijn alle zinnen uit de dataset gefilterd waarin bijvoorbeeld de Palestijnen met zelfmoordaanslagen worden geassocieerd of Israël met raketten. Dit levert een dataset op met associaties van de actoren met de frames. Deze associaties worden als volgt tussen de actoren vergeleken. Per actor wordt vastgesteld hoe vaak deze in totaal met alle frames in de dataset voorkomt, dit is het totaal aantal meldingen van de actor. Per frame wordt berekend hoe vaak de associaties van dat frame met de actor zich verhouden tot het totale aantal associaties. Dus als Israël in totaal 200 keer met de frames geassocieerd wordt en 60 daarvan associaties met het slachtofferframe zijn, dan levert dit een percentage op van 30%. Dit betekent dat van de totale gebruikte frames in deze dataset 30% in termen van slachtoffers geframed is. Dezelfde berekening wordt gemaakt voor de actor Palestijnen, op deze wijze kunnen de percentages tussen de actoren vergeleken worden. Dit levert inzichten op over de verschillen in associaties tussen de actoren en de frames.

4.3 Handmatige inhoudsanalyse

Waar de automatische analyse focust op algemene patronen van bias in de dataset worden deze patronen met de handmatige analyse nader onderzocht. De handmatige analyse focust op de berichtgeving omtrent de Gaza-oorlog (27 december 2008 – 18 januari 2009). De Gaza-oorlog is gekozen omdat dit het meest recente omvangrijke key event is. Analyse van dit key event geeft een

actuele kijk op bias in de berichtgeving omtrent het conflict. Naast de berichtgeving omtrent de Gaza-oorlog worden ook de rapporten van de Verenigde Naties en Amnesty International naar aanleiding van de oorlog handmatig geanalyseerd.

De NET (Network analysis of Evaluative Texts)-methode wordt gebruikt voor de handmatige analyse. Met de NET-methode kan dieper op associaties worden ingegaan dan met AmCAT. Zo kunnen de richting en mate van associatie worden onderzocht (van Atteveldt et al, 2008). In de NET-methode wordt de tekst als een netwerk van relaties tussen objecten (actoren en issues) gezien (van Atteveldt et al, 2008). In de NET-methode worden teksten opgedeeld in verschillende delen, genaamd *nuclear statements* (van Atteveldt et al, 2008). Deze nuclear statements, kortweg uitspraken, bestaan uit een subject, een predicaat en een object. Het predicaat dient als connectie tussen subject en object door middel van associatie of dissociatie (van Atteveldt et al, 2008). Een voorbeeld van een uitspraak is 'Verenigde Naties bekritisieren Israël'. Als we deze uitspraak met de NET-methode analyseren zien we een dissociatie van het subject Verenigde Naties met het object Israël, want 'bekritisieren' heeft een negatieve lading. De sterkte van het predicaat kan variëren van -1 tot +1, afhankelijk van de kracht van de uitspraak. Tabel 4.4 toont hoe subject en object op acht verschillende manieren verbonden kunnen worden (van Atteveldt et al, 2008).

Tabel 4.4: Type uitspraak en uitleg

Type uitspraak	Uitleg uitspraak
<i>Affiniteit</i>	Een uiting van intentie, affectie en dergelijke
<i>Actie</i>	Een uiting waarin een actor actief iets doet
<i>Causale Relatie</i>	Uiting van causale relatie tussen een subject en een object
<i>Order</i>	Uiting waarin subject iets voor of tegen object moet doen
<i>Equivalentie</i>	Iemand/iets wordt vergeleken met iemand/iets
<i>Associatie</i>	Iemand/iets wordt geassocieerd met iemand/iets zonder indicatie van deze relatie
<i>Ideaal</i>	Subject wordt vergeleken met waarde, standaard of norm
<i>Realiteit</i>	Feitelijke bewering waarin de actuele situatie van actor wordt beschreven

De NET-methode maakt inzichtelijk op wat voor manier subject en object aan elkaar gekoppeld worden. Om tot een goede vergelijking tussen beide partijen te komen worden alle actoren in de berichtgeving onder de twee hoofdactoren geschaard, namelijk Israël en de Palestijnen. Zo vallen premier Netanyahu en de Likud-partij onder Israël en Hamas en president Abbas onder Palestijnen. Deze hoofdactoren worden in de analyse gekoppeld aan gegroepeerde uitspraken

bestaande uit steun/kritiek, feitelijke en evaluatie uitspraken. Informatie over de associaties van de hoofdactoren met de uitspraken maakt inzichtelijk hoe de dagbladen zich over de hoofdactoren uitspreken.

4.3.1 Operationalisatie dagbladen

De NET-methode over de Gaza-oorlog wordt toegepast op de berichtgeving over de periode 28 december 2008 tot en met 19 januari 2009. Deze periode ligt een dag na het officiële begin en einde van de oorlog omdat kranten het nieuws een dag later brengen. Deze periode is tevens gekozen omdat dit de periode is waar de rapporten van Amnesty International en de Verenigde Naties betrekking op hebben, dit biedt het juiste materiaal voor vergelijking. Het filteren van de data (zie bijlage 9.1 voor filtertermen) voor berichtgeving over de Gaza-oorlog leverde 424 artikelen op. Van deze 424 zijn tijdens de analyse 77 irrelevante artikelen uit de dataset verwijderd. De NET-methode concentreert zich op analyse van de kop en de lead van de berichten, net als in ander onderzoek (Nieuwsmonitor, 2009a) wordt verondersteld dat de kop en lead de belangrijkste informatie uit het artikel bevatten. Getrainde codeurs van De Nederlandse Nieuwsmonitor, een wetenschappelijk instituut voor de journalistiek, hebben van de overgebleven 347 artikelen de kop en lead gecodeerd. Dit leverde 1305 gecodeerde uitspraken op.

Tijdens de NET-methode op de berichtgeving omtrent de Gaza-oorlog ligt de focus op drie zaken, namelijk algemene bias (hypothese 1), brongebruik (hypothese 2) en aandacht voor doden (hypothese 3). Bij het beantwoorden van deze hypothesen wordt tegelijkertijd naar de verschillen tussen dagbladen gekeken (deelvraag 1). Hypothese één wordt onderzocht door steun/kritiek, feitelijke en evaluatieve uitspraken te analyseren. Zo wordt duidelijk hoe over Israël en de Palestijnen wordt geschreven en wat voor beeld op het publiek wordt overgedragen. Daarnaast wordt bekeken welke partijen als bron worden gebruikt en zo met welke kant van het verhaal het publiek vaker geconfronteerd wordt (hypothese 2). Als het publiek vaker de kijk van Israël op het conflict krijgt kan deze Israëlische kijk van invloed zijn op de beeldvorming van het publiek. Tevens wordt tijdens de analyse van de berichtgeving het aantal vermelde dodelijke slachtoffers geteld (hypothese 3). Voorwaarde voor inclusie in de analyse is dat expliciet vermeld wordt of het slachtoffer Palestijns of Israëliësch is. Dit leidt tot een overzicht van dodelijke slachtoffers per partij. Vergelijking met de officiële cijfers van B'Tselem en OCHA-oPt maakt duidelijk of de vermelde aantallen

kloppen. Daarna wordt de mate van aandacht voor dodelijke slachtoffers geanalyseerd. Hiervoor zijn twee frames opgesteld. Het eerste frame (Totaalcijfers) meet of er in een artikel melding gemaakt wordt van het totale slachtofferaantal aan één van beide kanten. Het tweede frame (Aandacht) meet hoe vaak er per artikel melding gemaakt wordt van slachtoffers. De volgende tabel toont deze frames.

Tabel 4.5: Frames voor dodenaantallen

Frame	Omschrijving
Palestijnen Totaalcijfers	Meet of er van een Palestijns dodentotaal wordt gesproken
Israël Totaalcijfers	Meet of er van een Israëliisch dodentotaal wordt gesproken
Palestijnen Aandacht	Meet hoeveel meldingen van Palestijnse doden worden gemaakt
Israël Aandacht	Meet hoeveel meldingen van Israëliische doden worden gemaakt

De data uit de NET-methode wordt aan de hand van SPSS geanalyseerd om de hypothesen te beantwoorden. In SPSS worden tevens de verschillen tussen de drie dagbladen (deelvraag 1) onderzocht.

4.3.2 Operationalisatie rapporten

De rapporten worden tevens met de NET-methode geanalyseerd, zij het in een versimpelde vorm vanwege de aard van de informatie in de rapporten. Het betreft feitelijke rapporten geschreven door een onderzoekscommissie waarin het verloop van de oorlog geanalyseerd wordt. De NET-methode op de rapporten focust alleen op de in tabel 4.4 vermelde uitspraken omdat andere componenten van de NET-methode irrelevant zijn voor het analyseren van rapporten. Ook in de versimpelde NET-methode worden de uitspraken geassocieerd met Israël en de Palestijnen. Op deze manier kan de informatie uit de rapporten met de informatie uit de berichtgeving vergeleken worden. Analyse van deze vergelijking maakt duidelijk hoe de berichtgeving in de Nederlandse dagbladen zich verhoudt tot de objectieve werkelijkheid ontleend aan de rapporten. De volgende rapporten worden gecodeerd:

- Amnesty International: *ISRAEL/GAZA: Operation 'Cast Lead': 22 days of death and destruction* (Amnesty International, 2009).
- Verenigde Naties: *Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict (executive summary)* (United Nations, 2009b).

Om tot goed vergelijkingsmateriaal met de berichtgeving te komen wordt alleen feitelijke informatie over de Gaza-oorlog gecodeerd. Aanbevelingen van de commissie of informatie over gebeurtenissen voor of na de oorlog worden om

deze reden buiten de analyse gelaten (zie bijlage 9.3 voor een overzicht van het geanalyseerde materiaal). Codeurs hebben 366 regels voor het rapport van Amnesty International en 343 regels voor het rapport van de Verenigde Naties gecodeerd. Dit komt neer op ongeveer evenveel informatie per rapport wat een vergelijking tussen de rapporten mogelijk maakt. Ter controle van de betrouwbaarheid zijn bepaalde delen van de rapporten dubbel gecodeerd. Deze twee gecodeerde datasets kwamen voor 79% overeen, dit is een indicatie voor een goede betrouwbaarheid (zie bijlage 9.2).

5. Aanloop naar en verloop van de Gaza-oorlog

In dit hoofdstuk komt de aanloop naar en het verloop van de Gaza-oorlog aan bod, het key event dat handmatig wordt onderzocht. Een goed begrip van de oorlog is essentieel bij het interpreteren van de analyse.

Toen David-Ben Goerion op 14 mei 1948 de onafhankelijke staat Israël uitriep vluchtten honderdduizenden Palestijnen naar de Gazastrook (NRC Handelsblad, 2009a) in het uiterste zuidwesten van Israël. Het gebied is sindsdien door verschillende landen bezet. Direct na het uitroepen van de staat Israël brak de Arabisch-Israëlische oorlog van 1948 uit. Na de oorlog bezette Egypte de Gazastrook. De huidige grenzen van de Gazastrook zijn na de oorlog bepaald in *the Israel-Egypt Armistice Agreement* (United Nations, 1949). Tot 1967, op een paar maanden Israëlische bezetting ten tijde van de Suez-crisis na, viel de Gazastrook onder Egyptisch-militair bestuur. Tijdens de Zesdaagse Oorlog veroverde Israël de Gazastrook van Egypte. Vanaf 1967 bezette Israël de Gazastrook (NRC Handelsblad, 2009a). De bezetting van de Gazastrook door Israël duurde tot 2005. In 2004 en 2005 werd het *disengagement plan* uitgevoerd (Haaretz, 2004). Dit betekende volledige terugtrekking van Israël uit de Gazastrook waarmee er een einde kwam aan de Israëlische bezetting. Vanaf 2005 ligt de Gazastrook onder Palestijnse controle, in 2006 leidde dit tot verkiezingen. Deze werden gewonnen door de in 1987 opgerichte Hamas-beweging (NRC Handelsblad, 2009a). Internationaal leidde dit tot veel consternatie, Hamas stond en staat internationaal op een lijst met terroristische organisaties. In 2007 nam Hamas na een korte strijd met Fatah de macht over in de Gazastrook. Israël reageerde hierop door de grenscontrole te verscherpen, hierdoor werd de Gazastrook grotendeels afgesloten van de buitenwereld (ibid).

In juni 2008 werd in een bestand vastgelegd dat Hamas zou stoppen met het schieten van Qassam-raketten als Israël de blokkade van de Gazastrook zou versoepelen. Het bestand werd grotendeels nageleefd al waren er incidentele raketbeschietingen vanuit de Gazastrook op Israël (ibid). Op 4 november 2008 viel het Israëlische leger de Gazastrook binnen en doodde zes Hamas-strijders. In reactie hierop schoot Hamas raketten richting Israël (McCarthy, 2008). Na dit incident sloot Israël alle grensovergangen met de Gazastrook. Op 14 december maakte Hamas-leider Khaled Meshaal bekend het bestand niet te verlengen. Hij stelde dat Israël de grenzen niet had geopend. Israël stelde op haar beurt dat er

nog steeds raketten vanuit de Gazastrook werden geschoten. Hierop gingen de beschietingen vanuit de Gazastrook door (NRC Handelsblad, 2009a).

5.1 Verloop Gaza-oorlog

Een overzicht van het verloop van de oorlog (gebaseerd op een overzicht van het NRC Handelsblad, 2009a).

27 december 2008: In reactie op de raketaanvallen begint Israël een grootschalig luchtoffensief op de Gazastrook.

28 december 2008: Israëlische luchtbombardementen op de Islamitische Universiteit in Gaza-stad, smokkeltunnels en andere doelen. Hamas vuurt een raket op de Israëlische stad Ashdod, 30 kilometer ten noorden van de Gazastrook.

29 december 2008: Israël valt het ministerie van Buitenlandse Zaken en het huis van Hamas-leider Ismail Haniyeh aan. Hamas doodt een Israëliër in Ashkelon (15 kilometer van de Gazastrook).

31 december 2008: De VN-veiligheidsraad komt bijeen voor een spoedzitting.

1 januari 2009: Hamas-topman Nizar Rayyan wordt gedood door Israël.

3 januari 2009: Start van het Israëliisch grondoffensief. Duizenden militairen worden gesteund door tanks, artillerie en de luchtmacht.

5 januari 2009: Een EU-missie en de Franse president Sarkozy bezoeken de Gazastrook. 's Avonds is Gaza-stad het toneel van zware gevechten tussen Israël en strijders van Hamas en de Islamitische Jihad.

6 januari 2009: Israël bombardeert de omgeving van een VN-school waar honderden burgers hun toevlucht hadden gezocht. Het Rode Kruis spreekt van een 'totale humanitaire crisis'.

7 januari 2009: Israël staakt vanaf 7 januari elke dag 3 uur haar beschietingen op doelen van Hamas. Dit maakt de distributie van humanitaire hulp mogelijk.

8 januari 2009: VN-hulporganisaties staken de distributie van levensmiddelen in de Gazastrook tot nader order na de dood van twee Palestijnse hulpverleners bij Israëlische aanvallen.

9 januari 2009: De VN-veiligheidsraad neemt een niet-bindende resolutie tot staakt-het-vuren aan. Israël en Hamas wijzen deze resolutie beiden af.

11 januari 2009: Israël trekt dieper de Gazastrook in en zet reservisten in. Volgens de Israëlische premier Olmert komt Israël dichterbij haar gestelde doelen.

14 januari 2009: De Israëlische luchtmacht voert zware aanvallen uit op de Gazastrook. Gazastad blijft omsingeld.

15 januari 2009: Israëlische troepen vuren artillerie- en tankgranaten af op dichtbevolkte gebieden in Gaza-stad. Hierbij wordt het hoofdkantoor van de UNRWA (United Nations Relief and Works Agency) geraakt. De Israëlische premier spreekt van een incident en zegt dat Hamas schoot vanuit het VN-gebouw.

16 januari 2009: De Verenigde Staten bemiddelen middels Condoleezza Rice. De Verenigde Staten gaan Israël helpen voorkomen dat Hamas zich kan herbewapenen als Israël akkoord gaat met een staakt-het-vuren.

17 januari 2009: Israël raakt een VN-school. Premier Olmert kondigt een staakt-het-vuren af.

18 januari 2009: Om twee uur in de nacht gaat het Israëlische staakt-het-vuren in. Hamas volgt na het schieten van nog enkele raketten met een eigen staakt-het-vuren. Het staakt-het-vuren van beide kanten betekent het einde van de Gaza-oorlog.

Figuur 5.1: Gazastrook

6. Analyse

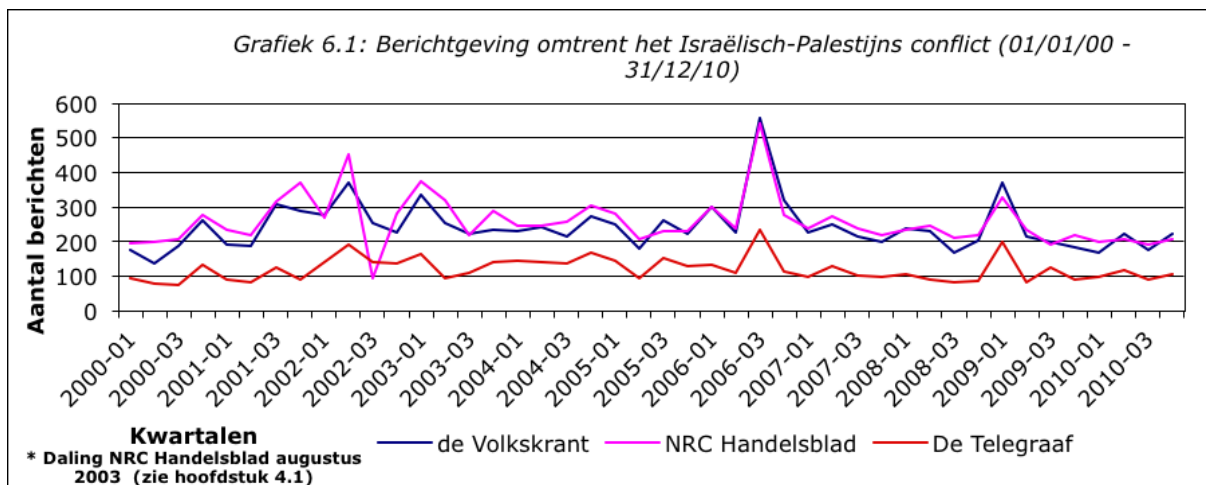
In dit hoofdstuk wordt de data geanalyseerd om de hypothesen en deelvraag te kunnen beantwoorden. Eerst wordt de dataset over de gehele onderzoeksperiode geanalyseerd met de automatische analyse. Vervolgens wordt met de handmatige analyse nader ingegaan op de berichtgeving omtrent de Gaza-oorlog.

6.1 Automatische analyse

In de automatische analyse ligt de nadruk op het voorkomen van frames in de berichtgeving in combinatie met een van de partijen, Israël of de Palestijnen. Hierbij wordt tevens gekeken naar verschillen tussen de dagbladen. De focus van deze analyses ligt op de gehele onderzoeksperiode. Automatische analyse toont op deze wijze aan hoe de dagbladen over de afgelopen elf jaar gemiddeld bericht hebben. Analyse van de verschillen in gebruikte frames tussen de dagbladen maakt inzichtelijk of de dagbladen hetzelfde beeld van het conflict hebben geschetst of niet.

6.1.2 Algemene analyse

Grafiek 6.1 toont de ontwikkeling van het aantal krantenberichten omtrent het Israëlisch-Palestijns conflict gedurende de hele onderzoeksperiode.

Wat direct opvalt is het verschil in aantal berichten tussen de Volkskrant en het NRC Handelsblad enerzijds en De Telegraaf anderzijds. Dit verschil kan verklaard worden door het verschil in aandacht voor (politieke) informatie en amusement; De Telegraaf besteedt meer aandacht aan amusement en minder aan (politieke) informatie dan de andere dagbladen (Bakker & Scholten, 2009). Uit onderzoek blijkt ook dat van de Nederlandse dagbladen de Volkskrant en het NRC

Handelsblad de meeste aandacht aan buitenlands nieuws besteden, De Telegraaf doet dit juist het minst (Nieuwsmonitor, 2009b).

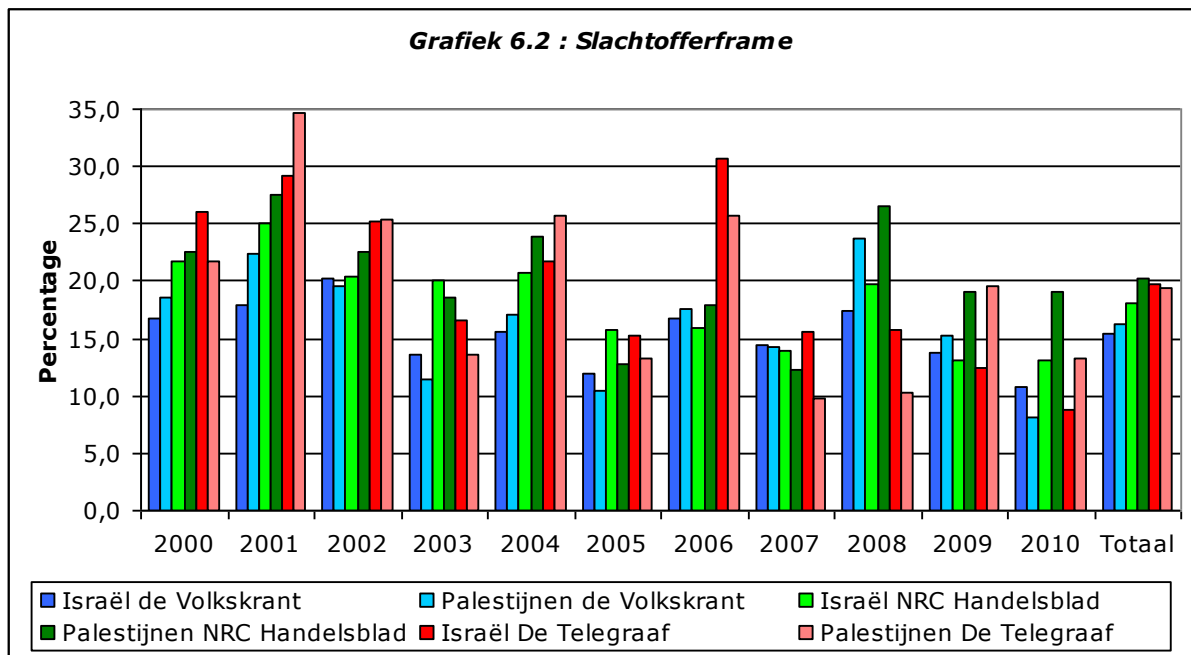
Wat tevens opvalt is dat men, met name bij de Volkskrant en het NRC Handelsblad, aan het verloop van de grafiek duidelijk kan zien wanneer het conflict oplaaide. Zo is er bijvoorbeeld tijdens een groot deel van de Tweede Intifada (september 2000 – 2005) een toename in de berichtgeving te zien. Na key events neemt de berichtgeving af tot een gemiddelde waarde, in het geval van de Volkskrant en het NRC Handelsblad rond de 200 berichten (per kwartaal). De grootste piek wordt veroorzaakt door berichtgeving naar aanleiding van de Tweede Libanonoorlog (12 juli – 14 augustus 2006). Deze piek is groter dan de piek van de Gaza-oorlog. De verklaring hiervoor kan gevonden worden in het feit dat deze oorlog langer duurde, meer slachtoffers eiste en er net als in de Gaza-oorlog sprake was van hevige bombardementen (op Zuid-Libanon). Daarnaast kon deze oorlog op meer aandacht rekenen omdat in die tijd, 2006, de war on terror nog een actueel onderwerp was. Ook was er veel aandacht voor het lot van de door Hezbollah ontvoerde Israëlische soldaten, deze ontvoering was het startsein voor een nieuwe escalatie van geweld tussen Israël en Hezbollah. In 2008 bleken de ontvoerde soldaten gedood te zijn; hun lichamen werden geruild tegen gevangen Libanezen en lichamen van omgekomen Libanese soldaten (Israël Palestina Info, 2011).

Het feit dat de berichtgeving van De Telegraaf zich meer op een constante lijn bevindt dan de berichtgeving van de andere twee dagbladen kan tevens verklaard worden met de focus van De Telegraaf op amusement (Bakker & Scholten, 2009). Het dagblad zit zodoende 'minder dicht op' het buitenlands nieuws met minder berichten daarover als resultaat. Hierdoor is het, in tegenstelling tot de andere twee dagbladen, bijvoorbeeld moeilijker uit de grafiek op te maken wanneer de Tweede Intifada plaatsvond.

6.1.3 Frames in berichtgeving

De volgende grafieken tonen de aanwezigheid van frames in de Nederlandse dagbladen. Voor deze analyse is specifiek gekeken naar de associaties tussen de actoren en de frames. De procentuele score per frame, bijvoorbeeld de ruim zestien procent voor de Volkskrant in 2000 in grafiek 6.2, wil zeggen dat ruim zestien procent van de totale associaties tussen de actor (in dit geval Israël) en de frames bestaat uit associaties met het slachtofferframe. De totaalscores laten

de gemiddelde score zien over elf jaar tijd per krant en actor. De procentuele scores van de drie frames tellen niet op tot 100 procent omdat in sommige zinnen meerdere frames voorkomen. Zodoende overstijgt het opgetelde aantal associaties van de frames afzonderlijk het totale aantal associaties dat op het totale aantal zinnen waar een frame in voorkomt gebaseerd is. Analyse van de drie frames (slachtofferframe, terreur/geweldsframe en vredesframe) richt zich op verschillen tussen partijen, tussen dagbladen en binnen dagbladen.

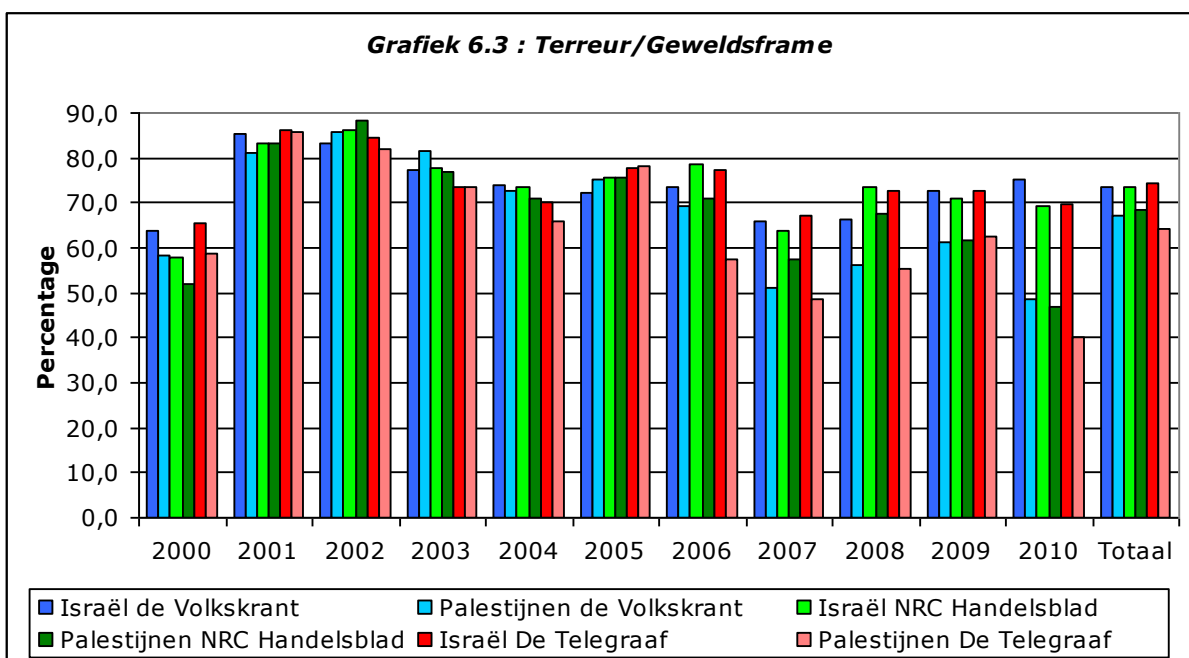

Grafiek 6.2 toont hoe vaak een partij gemiddeld in de berichtgeving met het slachtofferframe voorkomt. Wat opvalt is dat De Telegraaf de eerste jaren van de onderzoeksperiode beide partijen veel in verband brengt met het slachtofferframe. De laatste jaren doen het NRC Handelsblad en de Volkskrant dat juist meer dan De Telegraaf. Analyse van de verschillen binnen dagbladen in het koppelen van het slachtofferframe aan een van beide partijen laat geen significante resultaten zien (zie bijlage 9.4). Dit betekent dat het publiek van de dagbladen over de gehele onderzoeksperiode gezien beide partijen in het conflict in dezelfde mate als slachtoffer ziet.

Analyse van de verschillen tussen dagbladen levert een enkel significant resultaat (zie bijlage 9.4) op voor een verschil tussen de Volkskrant en De Telegraaf. De Telegraaf omschrijft Israël significant vaker ($p=.048$) in termen van slachtoffer dan de Volkskrant. Het publiek van De Telegraaf ziet Israël vaker met het slachtofferframe geassocieerd dan het publiek van de Volkskrant. Dit duidt op een coverage bias; Israël wordt relatief vaker als slachtoffer gepresenteerd. Het

resultaat van deze bias is dat het publiek van De Telegraaf een ander, positiever beeld van Israël krijgt dan het publiek van de Volkskrant.

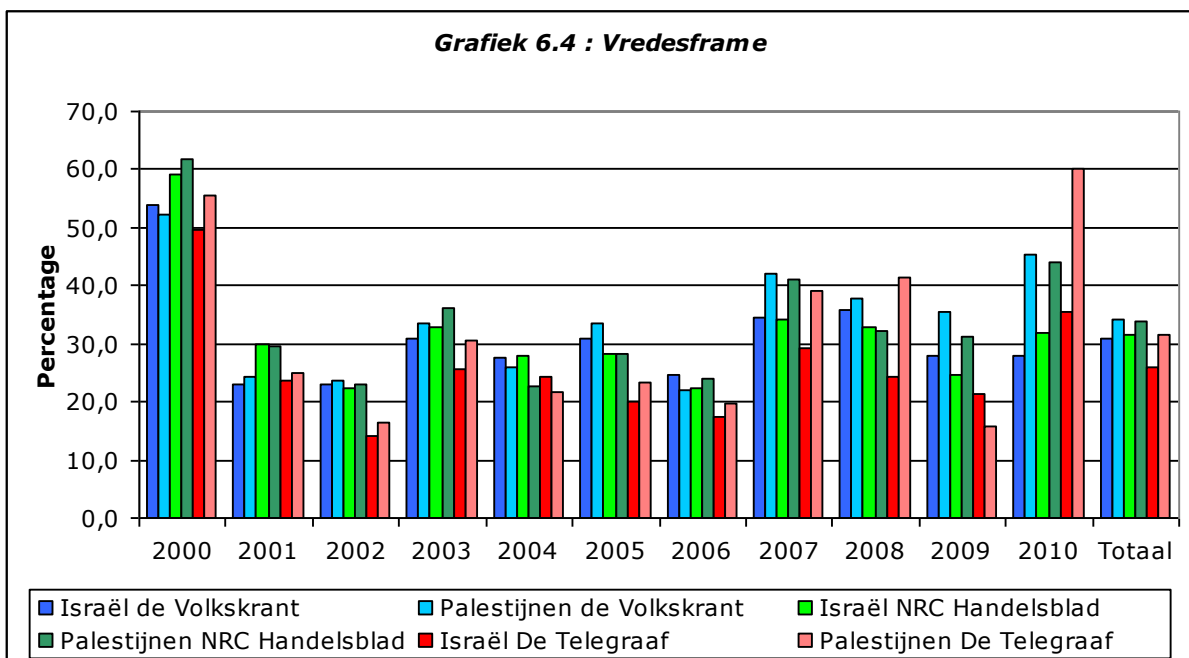
Grafiek 6.3 laat de associaties zien tussen het terreur/geweldsframe en beide partijen. Hierbij valt op dat de dagbladen de eerste zes jaren van de onderzoeksperiode redelijk gelijk zijn in het gebruik van het terreur/geweldsframe. De laatste jaren van de onderzoeksperiode wordt dit minder waarbij vooral opvalt dat de Palestijnen in mindere mate met het frame geassocieerd worden dan Israël (vooral in De Telegraaf). Analyse van het voorkomen van frames in associatie met de partijen laat voor alle drie de dagbladen significante verschillen zien. Zowel de Volkskrant ($t=2.299$ (10), $p \leq .05$), het NRC Handelsblad ($t=2.620$ (10), $p \leq .05$) als De Telegraaf ($t=3.236$ (10), $p \leq .05$) gebruiken het terreur/geweldsframe significant vaker in combinatie met Israël dan in combinatie met de Palestijnen. Hier is duidelijk sprake van statement bias, Israël wordt vaker met geweld geassocieerd dan de Palestijnen. Op basis van de frame-setting theorie (De Vreese, 2005) kunnen we aannemen dat het publiek van de dagbladen een negatiever beeld van Israël krijgt dan van de Palestijnen.

Voor het terreur/geweldsframe is tevens onderzocht of er verschillen zijn tussen de dagbladen in associaties van frames met actoren. Uit deze analyse blijkt echter dat er geen significante verschillen zijn (zie bijlage 9.4). Dit betekent dat het publiek van de verschillende dagbladen geen significant ander beeld van een van beide actoren krijgt.

Het laatste frame dat geanalyseerd is betreft het vredesframe. Wat in grafiek 6.4 met name opvalt is de piek in het gebruik van het frame in 2000. De relatief rustige tijd voor het uitbreken van de Tweede Intifada (28 september 2000) zou hier een verklaring voor kunnen zijn. Wat tevens opvalt zijn de verschillen tussen beide partijen in het jaar 2010. In alle dagbladen worden Palestijnen vaker met vrede geassocieerd, de verschillen in De Telegraaf zijn hier het grootst. Deze associaties laten een mooie parallel zien met de associaties van de partijen met terreur en geweld. In 2010 is het Israël dat in alle dagbladen vaker met terreur en geweld wordt geassocieerd. Een verklaring hiervoor zou de Israëlische onderschepping van het hulpkonvooi naar de Gazastrook kunnen zijn. Israël gedroeg zich hierbij agressief en nam daarmee afstand van vrede.

Analyse van de verschillen binnen dagbladen in het gebruik van het vredeframe in associatie met de partijen laat geen significante verschillen zien (zie bijlage 9.4). Het publiek van de dagbladen krijgt over de gehele onderzoeksperiode van beide partijen hetzelfde beeld als het aankomt op de associatie met vrede. Ook met vergelijkingen tussen dagbladen in het gebruik van frames werden geen significante verschillen gevonden (zie bijlage 9.4). Dit betekent dat geen van de dagbladen Israël of de Palestijnen meer met vrede in verband brengt dan de andere dagbladen.

Als we de totaalscores van de drie frames met elkaar vergelijken zien we dat over de afgelopen elf jaar in de berichtgeving het terreur/geweldsframe het

meest gebruikt is. Dit frame is ruim twee keer vaker dan het vredesframe en bijna vier keer vaker dan het slachtofferframe gebruikt. Voor het publiek van de dagbladen betekent dit dat ze voornamelijk met de terreur- en geweldskant van het conflict zijn geconfronteerd. Deze constatering duidt erop dat het Israëlisch-Palestijns conflict een conflict is waarin de focus van de berichtgeving ligt op geweld en terreur. Vrede komt hierin minder vaak naar voren, dit illustreert de staat waarin het conflict de afgelopen jaren verkeerd: een vreedevolle oplossing voor het conflict lijkt ver weg.

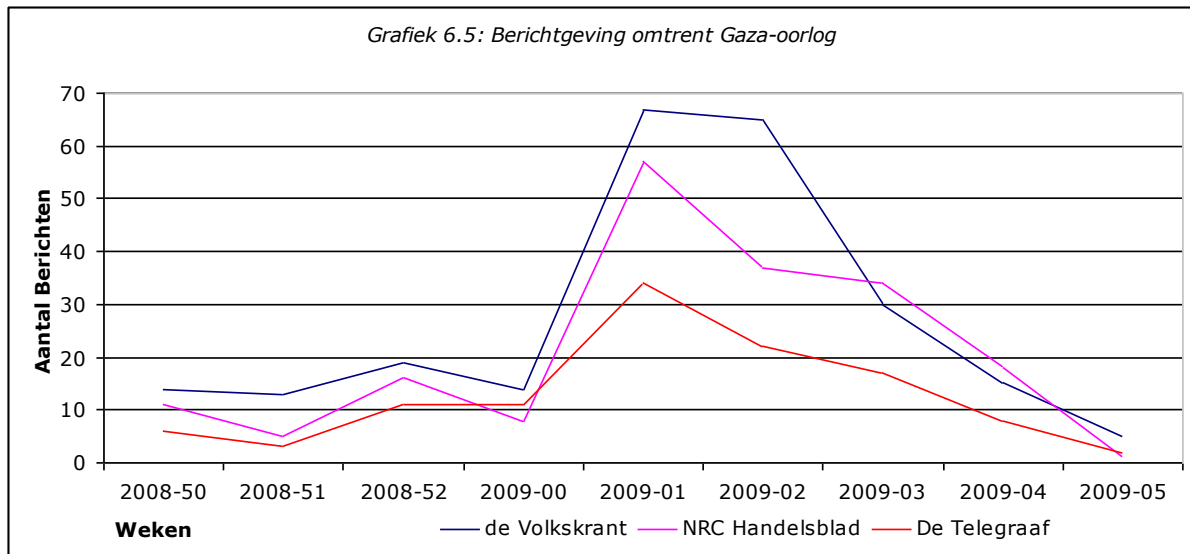
6.2 Handmatige analyse Gaza-oorlog

In dit hoofdstuk worden de berichtgeving omtrent de Gaza-oorlog en de rapporten naar aanleiding van deze oorlog tegelijkertijd geanalyseerd. De analyse van de berichtgeving focust op de frames, brongebruik, steun en kritiek uitspraken, feitelijke uitspraken, aandacht voor dodelijke slachtoffers en evaluatieve uitspraken. Bij de rapporten worden dezelfde factoren geanalyseerd behalve brongebruik en aandacht voor dodelijke slachtoffers. Omdat de dagbladberichtgeving meer informatie voor analyse biedt zal hier kwantitatief meer aandacht aan worden besteed. Tevens wordt slechts summier aandacht besteed aan de verschillen tussen de rapporten; de basis voor vergelijking met de berichtgeving wordt gevormd door de gemiddelde score van de rapporten. Deze score vormt de objectieve werkelijkheid.

Een punt waarbij stil moeten worden gestaan vóór analyse van de Gaza-oorlog is de context van deze ruim drie weken durende oorlog. Uit hoofdstuk vijf en de rapporten van de Verenigde Naties en Amnesty International blijkt dat in deze oorlog Israël de aanvallende partij was. Hiermee wordt rekening gehouden bij de analyse van de data. Als we bijvoorbeeld weten dat het aantal dodelijke slachtoffers aan Palestijnse kant veel hoger ligt dan aan de Israëlische kant (B'Tselem, 2011b), moet dit uit analyse van de berichtgeving ook blijken. Een grotere aandacht voor Israëlische slachtoffers zou kunnen betekenen dat er sprake is van een pro-Israëlische bias. We spreken van een pro-Israëlische of pro-Palestijnen bias als de cijfers een grotere aandacht voor een partij laten zien en deze grotere aandacht gezien de inhoud van de rapporten niet gerechtvaardigd kan worden. In dit onderzoek wordt niet gesproken van een anti-Israëlische of anti-Palestijnen bias; op basis van de analyses kunnen we alleen spreken van een bias in het voordeel van een van beide partijen.

6.2.1 Algemene analyse

Grafiek 6.5 laat de ontwikkeling zien van de berichtgeving omtrent de Gaza-oorlog, deze vond plaats in week 52 (laatste week december 2008) tot en met week drie (derde week januari 2009).

In week 52 zien we een stijging van het aantal berichten naar aanleiding van het Israëliëse luchtoffensief waar de Gaza-oorlog mee begon. Hierna is er een lichte daling in de berichtgeving zichtbaar tot het moment dat de Israëliëse grondtroepen de Gazastrook binnentrokken. In week één bereikt de berichtgeving een hoogtepunt. We zien dat de berichtgeving na het staakt-het-vuren van beide kanten (week 3) afneemt tot rond het gemiddelde niveau.

Tabel 6.1 toont per dagblad de totale berichtgeving en de berichtgeving over de Gaza-oorlog gedurende de onderzoeksperiode. Het valt op dat de Volkskrant en het NRC Handelsblad beide een relatief hoog percentage van hun totale berichtgeving aan de Gaza-oorlog besteden terwijl dit bij De Telegraaf procentueel minstens de helft lager ligt. Dit illustreert de grotere aandacht van de Volkskrant en het NRC Handelsblad voor buitenlands nieuws (Nieuwsmonitor, 2009b). Hieruit blijkt tevens de voorkeur van De Telegraaf voor amusement boven (politieke) informatie (Bakker & Scholten, 2009).

Tabel 6.1: Berichten per dagblad (28/12/2008 - 19/01/2009)

	de Volkskrant	NRC Handelsblad	De Telegraaf	Totaal
Totaal aantal berichten	1917	1590	2439	5946
Berichten Gaza-oorlog	151	112	84	347
% Gaza van totaal	7.9%	7.0%	3.4%	5.8%

Het analyseren van in welke termen de informatie in de berichtgeving geframed is laat opmerkelijke verschillen zien tussen de Nederlandse dagbladen. Het nieuws is hiervoor in vier onderwerpen onderverdeeld. Nieuws dat ingaat op verslaggeving van de oorlog, nieuws dat aandacht besteedt aan de diplomatieke onderhandelingen voor vrede, nieuws dat focust op de maatschappij en wetten en nieuws over de humanitaire situatie. Tabel 6.2 toont per dagblad welke onderwerpen in de berichtgeving naar voren kwamen.

Tabel 6.2: Onderwerpen in percentage van totale berichtgeving over Gaza-oorlog per dagblad

Onderwerp	de	NRC	De	Analyseresultaten
	Volkscrant	Handelsblad	Telegraaf	
	Percentage	Percentage	Percentage	
Oorlogsverslaggeving	25.0%	29.8%	30.7%	(Chi = 6.76 (2), $p \leq .05$, $V = .058$)
Dipl. onderhandelingen	42.7%	44.7%	42.6%	(Chi = 0.75 (2), $p = .688$, $V = .019$)
Maatschappij en wetten	20.0%	12.4%	19.3%	(Chi = 16.69 (2), $p \leq .05$, $V = .091$)
Humanitair	12.3%	13.1%	7.4%	(Chi = 10.27 (2), $p \leq .05$, $V = .071$)

Uit de tabel blijkt dat er alleen in het geval van het onderwerp 'diplomatieke onderhandelingen' geen significant verschil is tussen de dagbladen. In haar berichtgeving maakt de Volkskrant significant minder vaak gebruik van het onderwerp oorlogsverslaggeving dan het NRC Handelsblad ($X^2 = 4.416$ (1), $p \leq .05$, $V = .054$) en De Telegraaf ($X^2 = 5.200$ (1), $p \leq .05$, $V = .062$). Dit wil zeggen dat het publiek van de Volkskrant in mindere mate in aanraking komt met het onderwerp oorlogsverslaggeving dan het publiek van NRC Handelsblad en De Telegraaf. Wanneer het op het onderwerp 'maatschappij en wetten' aankomt maakt het NRC Handelsblad hier significant minder vaak gebruik van dan de Volkskrant ($X^2 = 15.402$ (1), $p \leq .05$, $V = .100$) en De Telegraaf ($X^2 = 10.238$ (1), $p \leq .05$, $V = .094$). Voor artikelen met humanitaire onderwerpen is het De Telegraaf die hier significant minder vaak gebruik van maakt dan de Volkskrant ($X^2 = 7.935$ (1), $p \leq .05$, $V = .076$) en het NRC Handelsblad ($X^2 = 9.447$ (1), $p \leq .05$, $V = .090$). Voor de drie onderwerpen met significante verschillen tussen de dagbladen is het per onderwerp in alle gevallen een ander dagblad dat afwijkt van de rest. Op basis van deze informatie en het feit dat deze verschillen relatief klein zijn nemen we aan dat de verschillen tussen de dagbladen er niet toe leiden dat de lezers van de dagbladen een ander beeld van het conflict krijgen.

Wanneer we de frames in de rapporten (tabel 6.3) analyseren zien we dat deze op andere onderwerpen gebaseerd zijn dan de berichtgeving. Wat direct opvalt is dat de frames in de rapporten zich concentreren op de gevolgen van de oorlog, bijvoorbeeld slachtoffers en materiele schade. Dit is een logische constatering, de

rapporten zijn na de oorlog verschenen en hadden juist als doel de handelingen van beide partijen en de resultaten daarvan te analyseren.

Tabel 6.3: Onderwerpen in rapporten

	Amnesty International		Verenigde Naties		Analyseresultaten
	N	%	N	%	
Rechten (schendingen)	42	25.3%	60	32.4%	($X^2 = 3.337$ (1), $p=.068$, $V=.089$)
Militaire handelingen	52	31.3%	73	39.5%	($X^2 = 3.944$ (1), $p\leq.05$, $V=.096$)
Slachtoffers algemeen	31	18.7%	17	9.2%	($X^2 = 5.221$ (1), $p\leq.05$, $V=.111$)
Vernietiging van materieel bezit	18	10.8%	24	13.0%	($X^2 = 0.717$ (1), $p=.397$, $V=.041$)
Slachtoffers (kind,vrouw,burger)	23	13.9%	11	5.9%	($X^2 = 5.112$ (1), $p\leq.05$, $V=.110$)
Totaal	166	100.0%	185	100.0%	

Tussen de rapporten zijn ook verschillen waar te nemen. Wat opvalt is dat de lezer van het Amnesty International rapport significant vaker geconfronteerd wordt met het onderwerp slachtoffers, dit geldt voor beide categorieën slachtoffers. Daarnaast gebruiken de Verenigde Naties juist significant vaker het onderwerp militaire handelingen. Deze verschillen in onderwerpen duiden erop dat de organisaties op verschillende wijze omgaan met het rapporteren van de oorlog. Amnesty International legt, nog meer dan de Verenigde Naties, de nadruk op de gevolgen van de oorlog (slachtoffers). De Verenigde Naties focussen daarentegen meer op het verloop van de oorlog (militaire handelingen). De verschillen tussen de gebruikte frames in de rapporten zijn te verklaren door te kijken naar de doelen van beide organisaties. Amnesty International richt zich als mensenrechtenorganisatie meer op het humane aspect van de oorlog terwijl de Verenigde Naties als 'internationale waakhond' zich ook richt op de andere aspecten van de oorlog.

6.2.2 Brongebruik

Het analyseren van het brongebruik van de Nederlandse dagbladen leert ons welke kant van het verhaal de dagbladen laten zien. Uit tabel 6.4, waarin alleen Israëlische en Palestijnse bronnen zijn meegenomen, blijkt dat Nederlandse dagbladen een voorkeur voor Israëlische bronnen (57%) hebben in de berichtgeving omtrent de Gaza-oorlog. In een ideale situatie zouden de gebruikte bronnen evenredig over beide partijen verdeeld moeten zijn om redenen van neutraliteit, objectiviteit en betrouwbaarheid (Deuze, 2005b). Het Nederlands publiek wordt echter vaker met de Israëlische kijk op de Gaza-oorlog geconfronteerd.

Opvallend zijn de verschillen tussen de dagbladen. De Volkskrant en De Telegraaf gebruiken meer Israëlische bronnen (respectievelijk 61% en 76%), terwijl het NRC Handelsblad juist veel Palestijnse bronnen gebruikt (64%). In het geval van De Telegraaf betekent dit dat de lezer drie keer zo vaak met een Israëlische als met een Palestijnse bron wordt geconfronteerd. Voor de Volkskrant geldt dezelfde situatie maar dan in mindere mate. Het NRC Handelsblad confronteert haar publiek juist bijna twee keer zo vaak met de Palestijnse als met de Israëlische kijk op de oorlog.

Tabel 6.4: Brongebruik Nederlandse dagbladen

	de Volkskrant		NRC Handelsblad		De Telegraaf		Totaal	
	N	Percentage	N	Percentage	N	Percentage	N	Percentage
Israëlische bronnen	25	61.0%	14	35.9%	26	76.5%	65	57.0%
Palestijnse bronnen	16	39.0%	25	64.1%	8	23.5%	49	43.0%
Totaal	41	100.0%	39	100.0%	34	100.0%	114	100.0%

Deze voorkeuren per dagblad voor bepaalde bronnen beïnvloeden het beeld van het publiek. Een Israëlische of Palestijnse bron kan in dit conflict namelijk niet als neutraal of objectief worden bestempeld waardoor de kans aanwezig is dat het publiek de verkeerde informatie tot zich krijgt. De verstoorde balans tussen bronnen van beide partijen duidt op een coverage bias. Door de ene partij meer aan het woord te laten dan de andere partij wordt het publiek vaker met de subjectieve informatie van een partij bediend en krijgt zodoende een vertekend beeld van het conflict. Dit vertekende beeld is waarschijnlijk positiever voor de partij wiens bron wordt gebruikt, ervan uitgaande dat eigen bronnen positief zijn over de eigen partij.

6.2.3 Steun en kritiek uitspraken

De eerste groep uitspraken waarbij de inhoud van de rapporten en berichtgeving met elkaar vergeleken worden zijn de steun en kritiek uitspraken. Steun en kritiek uitspraken zijn uitspraken waarin Israël en de Palestijnen elkaar in woord en daad bekritisieren of steunen. Een voorbeeld van een kritiek uitspraak is 'Israëlische gevechtsvliegtuigen hebben gisteren een bombardement uitgevoerd op een complex van de Palestijnse veiligheidsdienst' (NRC Handelsblad, 2009b). De uitspraken kunnen zowel negatief als positief zijn met een score (Q) variërend van -1 tot +1. Eerst wordt de gemiddelde score van de dagbladen vergeleken met de gemiddelde score van de rapporten waarna wordt ingegaan op de verschillen tussen de afzonderlijke dagbladen en de rapporten.

Wat opvalt bij de gemiddelde scores van de dagbladen (tabel 6.6) is dat de Palestijnen nagenoeg neutraal over zichzelf zijn (-.06) terwijl Israël positief is over zichzelf (.38). De redelijk positieve Israëlische score wordt voornamelijk veroorzaakt door uitspraken waarin de aanvallen op de Gazastrook door Israëliërs verdedigd worden. Zo staat bijvoorbeeld in de Volkskrant van 8 januari 2009 dat premier Olmert de aanval van Israël op de Gaza-strook 'ten volle steunt' (van Dam, 2009). De neutrale interne Palestijnse score kan verklaard worden door de aandacht die de dagbladen besteden aan het gevaar van Palestijnse acties voor de eigen Palestijnse bevolking. 'Een extremistisch regime dat niet gewijd is aan het opbouwen van een betere toekomst voor de eigen bevolking' (NRC Handelsblad, 2009c) is een voorbeeld van een intern negatieve Palestijnse uitspraak. Deze neutrale score duidt er op dat er verdeeldheid heerst onder de Palestijnen, ze verspreiden geen eenduidig beeld van hun eigen partij. Als we dit vergelijken met de rapporten zien we dat deze scores voor beide partijen negatiever zijn dan de berichtgeving. In de rapporten (tabel 6.5) is Israël neutraal (.07) over zichzelf terwijl de Palestijnen zeer negatief (-1) over zichzelf zijn. Deze laatste score is echter gebaseerd op vijf uitspraken; bij een laag aantal uitspraken kunnen scores snel extreem zijn. Dat Israël minder negatief over zichzelf is dan de Palestijnen is een merkwaardige bevinding. In een oorlog waarbij Israël de aanvallende partij was (Amnesty International, 2009; United Nations, 2009b), en gewelddadig optrad zou men eerder verwachten dat er meer interne kritiek in Israël zou zijn dan bij de Palestijnen.

Tabel 6.5: Steun en kritiek uitspraken rapporten

	Amnesty International						Verenigde Naties					
	Israël			Palestijnen			Israël			Palestijnen		
	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q
Israël	8	9.0%	.50	13	14.6%	-.85	8	8.3%	-.43	5	5.3%	-1
Palestijnen	63	70.8%	-.94	5	5.6%	-1	77	81.1%	-1	5	5.3%	-1
Totaal	71	79.8%	-.89	18	20.2%	-.89	85	89.4%	-.93	10	10.6%	-1

Tabel 6.6: Steun en kritiek uitspraken

	Totaal Dagbladen						Totaal Rapporten					
	Israël			Palestijnen			Israël			Palestijnen		
	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q
Israël	21	10.5%	0.38	51	25.4%	-0.84	15	8.4%	0.07	18	10.1%	-0.89
Palestijnen	103	51.2%	-0.77	26	12.9%	-0.06	140	78.7%	-0.97	5	2.8%	-1.00
Totaal	124	61.7%	-0.57	77	38.3%	-0.58	155	87.1%	-0.87	23	12.9%	-0.91

Daarnaast valt op dat de rapporten een groter deel (78.7%) van de totale uitspraken aan uitspraken van Israël tegen de Palestijnen besteden dan de dagbladen (51.2%). Het tegenovergestelde geldt juist voor uitspraken van de Palestijnen tegen Israël; in de dagbladen richt 25.4 procent van de totale uitspraken zich hierop, in de rapporten is dat 10.1 procent. In alle bovengenoemde gevallen zijn de bijbehorende scores zeer negatief, het aantal uitspraken van Israël tegen de Palestijnen is echter zowel in de rapporten als de berichtgeving veel hoger waardoor Israël als agressor in de berichtgeving en rapporten naar voren komt. Dit speelt in op het beeld van het publiek van Israël dat negatiever is dan het beeld van de Palestijnen. Gezien het verloop van de oorlog is dit een logische constatering.

Tabel 6.7 toont de scores per dagblad. Een aantal algemene bevindingen vallen op. Zo besteden alle dagbladen de meeste aandacht aan uitspraken van Israël tegen Palestijnen gevolgd door uitspraken in de omgekeerde richting. Binnen de dagbladen zitten hier echter grote verschillen in. Een blik op de scores laat zien dat voor de uitspraken van de verschillende partijen over elkaar de dagbladen redelijk op een lijn zitten met de rapporten. Voor de uitspraken van Israël over Israël en Palestijnen over Palestijnen wijken ze echter af van de rapporten. Met name deze laatste categorie uitspraken zijn in de dagbladen (gemiddeld -.06) veel milder geformuleerd dan in de rapporten (-1). Veel van deze uitspraken, zowel in de rapporten als in de berichtgeving, zijn echter op een klein aantal uitspraken gebaseerd; bijbehorende scores kunnen snel extreme waarden noteren.

Tabel 6.7: Steun en kritiek uitspraken dagbladen

	de Volkskrant						NRC Handelsblad						De Telegraaf					
	Israël			Palestijnen			Israël			Palestijnen			Israël			Palestijnen		
	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q
Israël	8	9.8	.25	21	25.6	-.76	8	10.8	.13	14	18.9	-.93	5	11.1	1.00	16	35.6	-.88
Palestijnen	39	47.5	-.76	14	17.1	-.29	45	60.8	-.88	7	9.5	.21	19	42.2	-.53	5	11.1	.20
Totaal	47	57.3	-.59	35	42.7	-.57	53	71.6	-.73	21	28.4	-.55	24	53.3	-.21	21	46.7	-.62

Als we deze bevindingen interpreteren zien we dat het NRC Handelsblad van de drie Nederlandse dagbladen de werkelijkheid het best representeert. Dit dagblad besteedt ruim drie keer zoveel aandacht aan uitspraken van Israël over Palestijnen dan vice versa. Daarnaast zijn de scores voor deze uitspraken, net als in de objectieve werkelijkheid, zeer negatief. Israël is duidelijk de agressor in de berichtgeving. Net als het NRC Handelsblad besteedt de Volkskrant duidelijk

meer aandacht aan uitspraken van Israël over Palestijnen dan vice versa. Dit dagblad doet dit ruim twee keer zo vaak en doet dit tevens in vrij negatieve omschrijvingen. Wel wijkt de Volkskrant van de andere twee dagbladen af in het feit dat de uitspraken van Palestijnen over Palestijnen negatief zijn (-.29). Over het algemeen komt Israël, weliswaar minder dan in de werkelijkheid, over als agressor in de berichtgeving van de Volkskrant. Dit kan niet gezegd worden van de berichtgeving van De Telegraaf. Het dagblad besteedt dan wel iets meer aandacht aan uitspraken van Israël over Palestijnen (19) dan aan uitspraken van Palestijnen over Israël (16), de scores zijn voor deze laatste categorie uitspraken (-.88) echter negatiever dan de eerste categorie (-.53). Op basis van deze gegevens wordt niet duidelijk wie de agressor is in De Telegraaf.

Bovenstaande informatie duidt erop dat in de Nederlandse dagbladen sprake is van een coverage en een statement bias. Zowel de relatieve aandacht verdeeld over de partijen en andere toon van berichtgeving duiden hierop. Bij het NRC Handelsblad is hier het minst sprake van, de Volkskrant wijkt al verder af maar laat nog wel duidelijk een agressor zien. De Telegraaf geeft een andere beeld van de werkelijkheid, in dit dagblad zijn beide vormen van bias sterk aanwezig.

6.2.4 Feitelijke uitspraken

Naast steun en kritiek uitspraken zijn feitelijke uitspraken tevens van invloed op de beeldvorming van beide partijen. Feitelijke uitspraken geven een beschrijving van hoe het gaat met een partij en geven het publiek zo een beeld van de situatie. Een voorbeeld is 'Bij rellen vielen toen dertien doden onder de Arabische Israeli's' (Biedermann, 2000). Analyse van dit soort uitspraken toont wie er in de dagbladen en rapporten als zwakke partij wordt omschreven en zodoende als slachtoffer van de oorlog geframed wordt. Een negatieve score bij de uitspraken wil zeggen dat de situatie als negatief geëvalueerd wordt en dat zo het beeld ontstaat dat het slecht gaat met de partij waar de uitspraken over gaan.

Een opvallend verschil tussen de rapporten is de aandacht voor de situatie van Israël. Hier besteden de Verenigde Naties nagenoeg geen aandacht aan, Amnesty International doet dit uitgebreider. Dit wijst erop dat Amnesty International, meer dan de Verenigde Naties, aandacht besteedt aan de negatieve gevolgen van de oorlog voor Israël. Dit doet Amnesty International bijvoorbeeld met de volgende zin. 'and those who remained in their homes in the

south had to run for cover every time the alarm sounded, warning of an incoming rocket' (Amnesty International, 2009).

Als we totaalscores van de dagbladen en rapporten (zie tabel 6.8 en tabel 6.9) naast elkaar leggen zien we dat de rapporten meer aandacht (82.8%) aan feitelijke uitspraken over de Palestijnen besteden dan de dagbladen (62.2%). De rapporten focussen relatief meer op de slechte situatie van de Palestijnen als gevolg van de oorlog. Hierbij moet gedacht worden aan meldingen van Palestijnse slachtoffers en het gevaar van de oorlog voor de bevolking van de Gazastrook. Daarnaast zijn de scores van de rapporten voor beide partijen veel negatiever (-1) dan de scores in de dagbladen (-.6 en -.61). Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de rapporten louter verslag doen van de negatieve gevolgen van de oorlog voor beide partijen terwijl de dagbladen ook aandacht besteden aan bijvoorbeeld de positieve effecten van humanitaire hulp voor de lokale bevolking.

Vanwege het relatief lagere aantal uitspraken gericht op de Palestijnen en de minder negatieve scores kunnen we stellen dat in de Nederlandse dagbladen de Palestijnen minder als slachtoffer van de oorlog naar voren komen dan in de objectieve werkelijkheid.

Tabel 6.8: Feitelijke uitspraken Nederlandse rapporten

	Amnesty International			Verenigde Naties			Totaal		
	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q
Israël	14	26.9%	-1.00	2	4.9%	-1.00	16	17.2%	-1.00
Palestijnen	39	73.1%	-1.00	39	95.1%	-1.00	77	82.8%	-1.00
Totaal	52	100.0%	-1.00	41	100.0%	-1.00	93	100.0%	-1.00

Tabel 6.9: Feitelijke uitspraken Nederlandse dagbladen

	de Volkskrant			NRC Handelsblad			De Telegraaf			Totaal Dagbladen		
	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q
Israël	18	33.3%	-.86	22	36.7%	-.55	19	45.2%	-.45	59	37.8%	-.61
Palestijnen	36	67.7%	-.83	38	63.3%	-.57	23	54.8%	-.30	97	62.2%	-.60
Totaal	54	100.0%	-.84	60	100.0%	-.56	42	100.0%	-.37	156	100.0%	-.61

De Palestijnen worden echter nog wel als slachtoffer gepresenteerd in de Nederlandse dagbladen. Gezien het verloop van de Gaza-oorlog, waarin de Palestijnen duidelijk het slachtoffer waren (United Nations, 2009b; Amnesty International, 2009) en Israël de agressor was, is dit een logische constatering. Het hogere slachtofferaantal (B'Tselem, 2011b) en de materiële schade (United Nations, 2009b; Amnesty International, 2009) aan Palestijnse zijde

rechtvaardigen de conclusie dat de Palestijnen slachtoffer zijn van de oorlog. Dat de situatie van Israël ook als negatief wordt geëvalueerd wordt voornamelijk veroorzaakt door de aard van uitspraken. Er wordt veel ingegaan op de gevolgen van de aanvallen van Hamas op Israël en meldingen van slachtoffers aan Israëlische zijde.

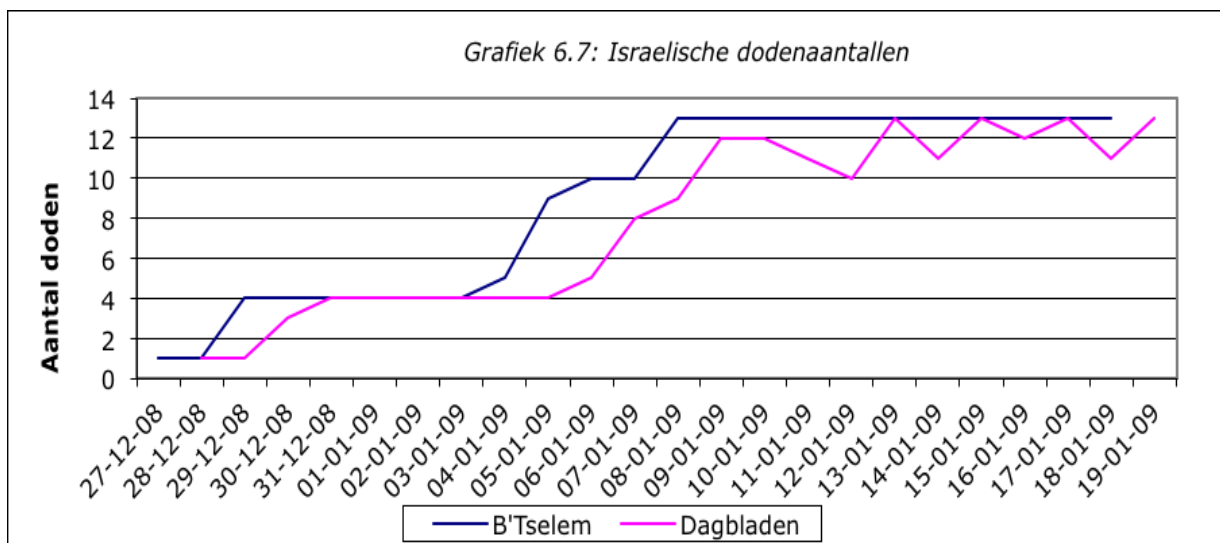
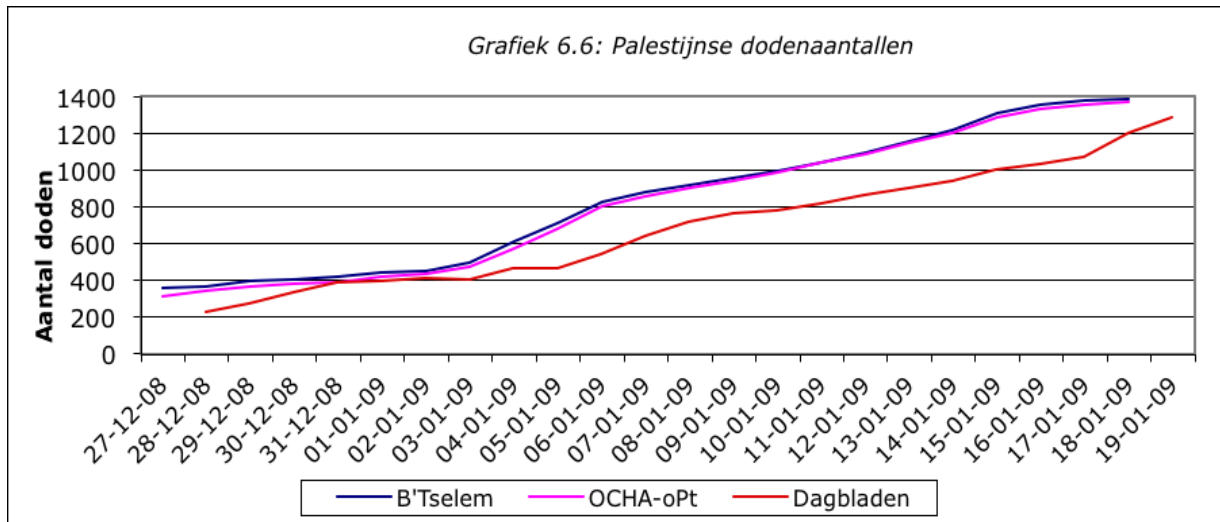
Als we de verschillende kranten vergelijken zien we dat de Volkskrant de objectieve werkelijkheid het best benadert. De uitspraken in dit dagblad zijn, net als in de rapporten, voor zowel Israël als de Palestijnen zeer negatief geformuleerd (-.86 respectievelijk -.83). De verdeling van de uitspraken over beide partijen wijkt echter af van de objectieve werkelijkheid waarin veel meer uitspraken op de Palestijnen gericht zijn. Dezelfde analyse gaat op voor het NRC Handelsblad al wijkt dit dagblad al verder af van de objectieve werkelijkheid, de scores zijn minder negatief en de uitspraken zijn minder op de Palestijnen gericht. Een vergelijking van De Telegraaf met de rapporten laat echter een ander beeld zien. In dit dagblad is het aantal uitspraken over Israël (19) en de Palestijnen (23) ongeveer gelijk verdeeld en is de score voor de uitspraken richting Israël negatiever (-.45) dan voor de Palestijnen (-.3).

Bovenstaande informatie duidt erop dat er voor alle dagbladen sprake is van coverage bias en statement bias. De verdeling van de aandacht (coverage bias) wijkt voor alle dagbladen af van de werkelijkheid met De Telegraaf als uitschieter. Ook de manier waarop de partijen beschreven worden (statement bias) wijkt voor alle dagbladen af van de werkelijkheid. De Volkskrant en het NRC Handelsblad wijken af hier maar geven van beide partijen een zelfde negatief beeld, De Telegraaf schetst echter van Israël een negatiever beeld. Voor de Volkskrant en het NRC Handelsblad geldt dat ze de Palestijnen, al is het in mindere mate dan de rapporten, als slachtoffer van de oorlog presenteren. De Telegraaf laat in het midden wie het slachtoffer is, voor lezers van dit dagblad wordt niet duidelijk wie het meest heeft geleden onder de oorlog.

6.2.5 Aandacht voor dodelijke slachtoffers

De Gaza-oorlog heeft veel levens geëist. Het melden van slachtoffercijfers (dodelijke slachtoffers) in berichtgeving geeft het publiek een (beperkt) zicht op het verloop van de oorlog. Door slechts over slachtoffers van één partij te berichten kan het publiek een vertekend beeld van de oorlog krijgen. Voordat wordt geanalyseerd of hiervan sprake is in de Nederlandse dagbladen wordt nu

eerst de betrouwbaarheid van de cijfers in de dagbladen getest. De volgende grafieken tonen het aantal slachtoffers volgens mensenrechtenorganisatie B'Tselem en VN-organisatie OCHA-oPt (deze organisatie heeft geen data voor Israëlische slachtoffers). De dagbladenlijn is het aantal slachtoffers volgens de Nederlandse dagbladen. Per dag is bekeken hoe vaak in de Nederlandse dagbladen slachtoffertotalen werden gegeven. Hier is het gemiddelde van genomen waarop de dagbladenlijn is gebaseerd. Eventuele verschillen tussen de dagbladen zullen uit de verdere analyses van slachtoffercijfers blijken.

De grafieken laten zien dat er weinig verschillen zijn tussen de cijfers van de organisaties en de cijfers in de dagbladen. Het feit dat dagbladberichtgeving een dag achterloopt op de werkelijkheid verklaart het verschil tussen de dagbladenlijn en de overige lijnen. Op basis van bovenstaande grafieken kan geconcludeerd worden dat de dagbladen betrouwbare informatie over dodenaantallen verschaffen. De vraag is echter of er verschillen zijn in de

representatie van Israëliëse en Palestijnse slachtoffers. Op basis van de slachtofferaantallen worden deze verschillen wel verwacht, het aantal Palestijnse doden (1389; B'Tselem, 2011b) ligt ruim 100 keer hoger dan het aantal Israëliëse doden (13; B'Tselem, 2011b).

Aandacht voor het aantal dodelijke slachtoffers is eerst geanalyseerd door het aantal meldingen van slachtoffertotalen voor beide partijen te vergelijken. Uit deze analyse blijkt dat in de Nederlandse dagbladen over het algemeen Palestijnse dodentotalen (21,9%) significant vaker genoemd worden dan Israëliëse dodentotalen (13,1%) ($X^2 = 127.912$ (1); $p \leq .05$; $V = .573$). Uit tabel 6.10 blijkt dat dit tevens geldt voor de afzonderlijke Nederlandse dagbladen; zij besteden allen significant meer aandacht aan Palestijnse doden dan aan Israëliëse doden.

Tabel 6.10: Meldingen totale slachtofferaantallen in de Nederlandse dagbladen

	Palestijnen Totaal		Israël Totaal		Analyseresultaten
	N	% van totaal # artikelen	N	% van totaal # artikelen	
de Volkskrant	34	19.80%	19	11.00%	($X^2 = 65.438$ (1), $p \leq .05$, $V = .617$)
NRC Handelsblad	30	23.80%	16	12.70%	($X^2 = 49.420$ (1), $p \leq .05$, $V = .626$)
De Telegraaf	20	22.20%	14	15.60%	($X^2 = 16.972$ (1), $p \leq .05$, $V = .434$)
Totaal	84	21.90%	49	13.10%	($X^2 = 127.912$ (1); $p \leq .05$; $V = .573$)

Deze resultaten liggen in de lijn der verwachting. Door het hogere Palestijnse dodenaantal is het logisch dat hier meer melding van gemaakt wordt. Als we de dagbladen individueel bekijken zien we dat de Volkskrant en het NRC Handelsblad beide ongeveer twee keer zo vaak het totaal aantal Palestijnse slachtoffers noemen. Bij De Telegraaf is hier sprake van een kleiner verschil, in dit dagblad worden Palestijnse slachtofferaantallen nog geen 50 procent vaker vermeld dan de Israëliëse slachtofferaantallen. Het is echter moeilijk objectief vast te stellen wanneer er sprake is van bias als het aankomt op de verdeling van aandacht over slachtoffers van beide partijen. Al ligt het Palestijnse dodenaantal 100 keer hoger dan het Israëliëse aantal, men kan niet verwachten dat de dagbladen dan ook 100 keer zoveel aandacht besteden aan de Palestijnse slachtoffers. Uitspraken over coverage bias, de relatieve hoeveelheid aandacht per partij, zullen daarom niet op deze cijfers gebaseerd worden maar op verschillen tussen de dagbladen. Een blik op deze verschillen leert ons dat De Telegraaf dusdanig ver afwijkt van de overige twee dagbladen, dat dit een

indicatie is voor een voorkeur voor het vaker vermelden van Israëliische slachtoffers of het minder vaak vermelden van Palestijnse slachtoffers.

Naast het aantal meldingen van totale slachtofferaantallen is er ook gekeken naar het totale aantal meldingen van slachtoffers per artikel. Op deze wijze is de mate van voorkomen van slachtofferaantallen in berichten gemeten. Uit tabel 6.11 blijkt dat gemiddeld 0.44 keer per bericht een melding gemaakt wordt van een Palestijns slachtoffer, voor Israëliische slachtoffers is dat 0.16 keer. Dit verschil is significant ($t=-6.793$ (387), $p\leq.05$). Nederlandse dagbladen maken bijna drie keer zo vaak melding van Palestijnse dodelijke slachtoffers. De Volkskrant besteedt hierbij de meeste aandacht aan Palestijnse slachtoffers en De Telegraaf doet dit het minst. Net als bij de slachtoffertotalen wordt ook hier gekeken naar de verschillen tussen dagbladen om conclusies over bias te kunnen trekken. De Volkskrant en De Telegraaf wijken allebei ver af van de aandacht die NRC Handelsblad aan slachtoffers besteedt. Het NRC Handelsblad doet dit voor Palestijnse slachtoffers bijna 3.5 keer vaker dan voor Israëliische slachtoffers. Voor de Volkskrant en De Telegraaf is dit ruim 2.5 keer respectievelijk ruim twee keer vaker. Bij de twee laatstgenoemde dagbladen is hier sprake van coverage bias ten opzichte van het NRC Handelsblad; de aandacht van deze twee dagbladen is relatief meer gericht op Israëliische slachtoffers.

Ook hier is het moeilijk conclusies te verbinden aan een eventuele aanwezige bias. Wel kan geconcludeerd worden dat, gezien de officiële slachtoffercijfers (1389 Palestijnen en 13 Israëliërs), de grotere aandacht van de Nederlandse dagbladen voor Palestijnse slachtoffers te verklaren is.

Tabel 6.11: Totale aantal meldingen slachtoffers in de Nederlandse dagbladen

Medium	Palestijnen Totaal gemiddeld voorkomen	Israël Totaal gemiddeld voorkomen	Analyseresultaten
de Volkskrant	0.42	0.16	($t=-3.887$ (171), $p\leq.05$)
NRC Handelsblad	0.47	0.14	($t=-4.634$ (125), $p\leq.05$)
De Telegraaf	0.42	0.19	($t=-3.476$ (89), $p\leq.05$)
Totaal	0.44	0.16	($t=-6.793$ (387); $p\leq.05$)

Tevens is onderzocht of er tussen de dagbladen verschillen zijn in het aantal meldingen van slachtoffers per partij in het conflict. Dit blijkt niet het geval. Zowel voor meldingen van Palestijnse slachtoffers ($F=.102$ (2), $p=.903$) als Israëliische slachtoffers ($F=.236$ (2), $p=.790$) werden geen significante verschillen gevonden. Dit duidt erop dat de Nederlandse dagbladen in dezelfde mate berichtgeven over slachtoffers per partij.

De laatste manier waarop aandacht voor dodelijke slachtoffers is gemeten is door de bewoordingen waarmee deze slachtoffers worden beschreven te vergelijken. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen omschrijvingen waarin van kinderen, vrouwen of burgers onder de slachtoffers wordt gesproken en overige omschrijvingen. Dit wordt gedaan omdat een omschrijving waarin onschuldige slachtoffers voorkomen meer invloed kan hebben op het publiek dan omschrijvingen waarin bijvoorbeeld militairen het slachtoffer zijn (Höijer, 2004). Een omschrijving als 'Daarbij zijn tot nog toe 125 Palestijnen gedood, onder wie vrouwen en kinderen' (NRC Handelsblad, 2009c) kan van grotere invloed zijn op het publiek dan 'drie gedode Israëliische soldaten' (De Telegraaf, 2009).

Tabel 6.12: Omschrijvingen voor dodelijke slachtoffers

	Palestijnse slachtoffers				Israëliische slachtoffers			
	Burger/kind/vrouw		Overig		Burger/kind/vrouw		Overig	
	N	Percentage	N	Percentage	N	Percentage	N	Percentage
de Volkskrant	26	78.8%	7	21.2%	8	80.0%	2	20.0%
NRC Handelsblad	26	81.3%	6	18.7%	6	75.0%	2	25.0%
De Telegraaf	10	100.0%	0	0.0%	1	33.3%	2	66.7%
Totaal	62	82.7%	13	17.3%	15	71.4%	6	28.6%

Uit tabel 6.12 blijkt dat Palestijnse slachtoffers vaker omschreven worden (75) dan Israëliische slachtoffers (21). Voor Palestijnse slachtoffers gebeurt dit tevens vaker in termen van slachtoffers onder burgers, kinderen en vrouwen dan voor Israëliische slachtoffers (82.7 procent respectievelijk 71.4 procent). Deze constatering ligt in de lijn der verwachtingen aangezien het een oorlog was met veel Palestijnse burgerslachtoffers (Amnesty International, 2009; United Nations, 2009b). Tussen de dagbladen zijn weinig grote verschillen aanwezig. Opvallend is dat De Telegraaf 100 procent van de Palestijnse slachtoffers omschrijft in termen van burgers, kinderen of vrouwen. Het totale aantal omschrijvingen van De Telegraaf is echter laag (10) waardoor scores snel extreem kunnen uitslaan.

6.2.6 Evaluatieve uitspraken

Het beeld dat het publiek krijgt van de partijen in het conflict wordt mede bepaald door de manier waarop beide partijen geëvalueerd worden. Een voorbeeld van een evaluatieve uitspraak is 'Israël heeft weinig geleerd van 40 jaar geweld' (Khoury, 2008). Dit soort uitspraken komt op het conto van de schrijver van het artikel en vertegenwoordigt de mening van het dagblad of het rapport. Omdat het meningen betreft zijn evaluatieve uitspraken niet per se op feiten gebaseerd en geven zodoende niet altijd de werkelijkheid weer.

Wat opvalt bij de verschillen tussen de rapporten (tabel 6.13) is dat Amnesty International de Palestijnen negatiever (-0.75) evalueert dan de Verenigde Naties (-0.38). Deze negatieve score kan verklaard worden door het feit dat Amnesty International in haar evaluaties vaker ingaat op de acties van Hamas tegen Israël en deze negatief omschrijft. Verder valt op dat de Verenigde Naties in totaal meer evaluatieve uitspraken doen dan Amnesty International. De verklaring hiervoor ligt in het feit dat de Verenigde Naties meer evaluatieve uitspraken wijden aan (militaire) acties van Israël tijdens de oorlog.

Tabel 6.13: Evaluaties rapporten

	Amnesty International			Verenigde Naties			Totaal		
	N	Percentage	Q	N	Percentage	Q	N	Percentage	Q
Israël	51	76.1%	-.79	73	84.9%	-.86	124	81.0%	-.83
Palestijnen	16	23.9%	-.75	13	15.1%	-.38	29	19.0%	-.59
Totaal	67	100.0%	-.78	86	100.0%	-.78	153	100.0%	-.78

Als we kijken naar de verschillen in totaalscores tussen de dagbladen en rapporten zien we dat het aantal uitspraken relatief gezien ongeveer evenredig verdeeld is. De Telegraaf benadert hierbij de werkelijkheid het best, gevolgd door NRC Handelsblad en de Volkskrant. Dit duidt erop dat er geen coverage bias aanwezig is in de evaluaties van de dagbladen. De scores bij de uitspraken laten echter een tegengesteld beeld van de rapporten zien. De rapporten evalueren Israël negatiever (-.83) dan de Palestijnen (-.59), de dagbladen doen dit juist andersom (-.52 voor Israël tegen -.72 voor de Palestijnen). Ondanks dit wordt Israël nog wel, net als in de rapporten, negatiever geëvalueerd dan de Palestijnen. Dit komt omdat de dagbladen kwantitatief meer aandacht aan evaluaties van Israël besteden. Het beeld dat het publiek van de dagbladen krijgt is echter wel minder negatief dan in de objectieve werkelijkheid. Hier is sprake van een statement bias, Israël wordt minder negatief en de Palestijnen worden juist negatiever geëvalueerd.

Tabel 6.14: Evaluaties dagbladen

	de Volkskrant			NRC Handelsblad			De Telegraaf			Totaal Dagbladen		
	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q	N	%	Q
Israël	24	68.6%	-.58	10	71.4%	-.30	14	82.4%	.57	48	72.7%	-.52
Palestijnen	11	31.4%	-.64	4	28.6%	-.75	3	17.6%	-1	18	27.3%	-.72
Totaal	35	100.0%	-.60	14	100.0%	-.43	17	100.0%	-.65	66	100.0%	-.58

Deze statement bias lijkt met name op te gaan voor het NRC Handelsblad en De Telegraaf. Beide dagbladen evalueren de Palestijnen negatiever (-.75

respectievelijk -1) dan Israël (-.3 respectievelijk -.57). Wel is het aantal uitspraken waar de negatieve scores voor de Palestijnen op gebaseerd zijn laag. Naast het feit dat dit betekent dat scores snel negatief kunnen zijn betekent dit tevens dat de dagbladen weinig redenen hadden de Palestijnen te evalueren en zich vooral concentreerden op het evalueren van Israël. Net als in de rapporten ligt de nadruk op evaluaties van Israël. Dit is een logische constatering gezien het feit dat Israël de partij was die de Gazastrook binnenviel en zodoende de meeste informatie voor evaluatie 'opbracht'.

De Volkskrant wijkt af van het NRC Handelsblad en De Telegraaf in het feit dat dit dagblad nagenoeg geen onderscheid maakt in de score waarmee ze beide partijen evalueert (-.58 voor Israël en -.64 voor de Palestijnen), dit duidt op een statement bias. Wel evalueert dit dagblad Israël ruim twee keer zo veel als de Palestijnen waardoor er van Israël een negatiever beeld ontstaat. Aangezien de rapporten Israël vier keer zo vaak evalueren als de Palestijnen lijkt hier sprake te zijn van een coverage bias; de Volkskrant richt haar aandacht relatief minder op Israël dan in de werkelijkheid. Tevens besteedt dit dagblad in totaal ongeveer twee keer zoveel aandacht aan evaluaties van beide partijen dan de andere twee dagbladen. Dit duidt erop dat dit dagblad meer ruimte laat voor de persoonlijke evaluaties van haar journalisten. Tegelijkertijd betekent dit dat de Volkskrant haar publiek met meer meningen confronteert dan de andere twee dagbladen.

6.2.7 Overzicht

Het volgende overzicht dient om de uitkomsten van de verschillende analyses in een oogopslag inzichtelijk te maken. 'CB' en 'SB' in de tabel betekenen respectievelijk coverage bias en statement bias, de twee vormen van bias die in dit onderzoek onderzocht zijn. 'Is' in de tabel betekent dat de bias pro-Israëliësch is en 'Pal' betekent pro-Palestijns. De plustekens in de tabellen illustreren de sterkte van de bias, hoe meer plustekens hoe sterker de bias.

Tabel 6.15: Overzicht analyseresultaten

	de Volkskrant		NRC Handelsblad		De Telegraaf	
Brongebruik	CB Is +	-	CB Pal	-	CB Is ++	-
Steun en kritiek uitspraken	CB Is ++	SB Is ++	CB Is +	SB Is +	CB Is +++	SB Is +++
Feitelijke uitspraken	CB Is +	SB Is +	CB Is +	SB Is ++	CB Is +++	SB Is +++
Aandacht voor doden	CB Is ++	-	CB Is +	-	CB Is +++	-
Evaluatieve uitspraken	CB Is ++	SB Is +	CB Is +	*	Niet aanwezig	*

* Te laag aantal uitspraken over de Palestijnen om een vergelijkende conclusie aan te verbinden

7. Conclusie

In dit onderzoek is de Nederlandse dagbladberichtgeving over het Israëlisch-Palestijns conflict onderzocht. Het doel hiervan was te achterhalen of een van de partijen in het conflict, Israël of de Palestijnen, bevoordeeld wordt in de berichtgeving. Verschillende theorieën en onderzoeken tonen namelijk aan dat in conflictverslaggeving verschillende factoren van invloed zijn op de journalist en zo een bias in berichtgeving veroorzaken. De volgende onderzoeksvraag is gebruikt in dit onderzoek.

- In hoeverre is er sprake van bias in de berichtgeving over het Israëlisch-Palestijns conflict?

In deze conclusie wordt bias in de Nederlandse berichtgeving aan de hand van de factoren uit de analyse en de hypothesen besproken.

7.1 Bias in berichtgeving gehele onderzoeksperiode

Met de automatische analyse is de gehele onderzoeksperiode van elf jaar onderzocht. Hierbij is onderzocht of de Nederlandse dagbladen onderling, gemiddeld genomen over deze periode, een significant ander beeld van het Israëlisch-Palestijns conflict schetsten.

Het verschil in hoeveelheid berichtgeving tussen de Volkskrant en NRC Handelsblad enerzijds en De Telegraaf anderzijds duidt op een coverage bias. Eerstgenoemde dagbladen besteden relatief bijna twee keer zo veel aandacht aan het conflict als De Telegraaf. Hierdoor krijgt het publiek van dit dagblad minder informatie om een beeld van het conflict te creëren. Dit verschil in de berichtgeving wordt mogelijk veroorzaakt door de focus van De Telegraaf op amusement (Bakker & Scholten, 2009). De relatief grotere aandacht van de Volkskrant en NRC Handelsblad voor buitenlands nieuws (Nieuwsmonitor, 2009b) kan een verklaring zijn voor de grotere pieken in berichtgeving (rondom key events) dan De Telegraaf.

De analyse toont dat de framing van het conflict in termen van slachtoffers en vrede nauwelijks verschilt tussen de dagbladen. Voor de associatie met slachtoffers toonde de analyse dat deze vaker in associatie met Israël voorkwam in De Telegraaf dan in de Volkskrant. Dit verschil werd echter niet gevonden tussen De Telegraaf en NRC Handelsblad. Omdat dit verschil klein is en slechts tussen twee dagbladen geldt wordt ervan uitgegaan dat als het aankomt op het

slachtofferframe de lezers van de verschillende dagbladen een zelfde beeld van het conflict krijgen. Framing op het gebied van terreur en geweld laat echter wel significante verschillen zien. Alle drie de dagbladen associëren Israël vaker met terreur en geweld dan de Palestijnen. Hier is sprake van een statement bias, Israël wordt vaker met negatieve termen geassocieerd. Het publiek van de dagbladen krijgt hierdoor een negatiever beeld van Israël (De Vreese, 2005). Een mogelijke verklaring voor deze bias is dat Israël vaak bij oorlogen en conflicten in het Israëlisch-Palestijns conflict betrokken is en daarin vaak een handelende actor is (zie tabel 4.1). Hierdoor werd Israël tijdens de Tweede Intifada, Tweede Libanonoorlog en de Gaza-oorlog vaker met geweld in verband gebracht. Omdat berichtgeving rond deze key events toeneemt (zie grafiek 6.1) zou dit een verklaring kunnen zijn voor het feit dat Israël vaker met geweld en terreur wordt geassocieerd. Daarnaast was de Tweede Libanonoorlog een oorlog tussen Israël en Hezbollah en niet tussen Israël en de Palestijnen. Aangezien de berichtgeving rond deze oorlog de grootste piek in de berichtgeving kende is dit ook een verklaring voor het feit dat Israël vaker met terreur en geweld in verband wordt gebracht dan de Palestijnen.

De automatische analyse heeft aangetoond dat de drie dagbladen over de afgelopen elf jaar geen significant ander beeld van het conflict getoond hebben. Wel werd een statement bias aangetoond voor het terreur/geweldsframe, hierin volgden de dagbladen elkaar echter.

7.2 Bias in berichtgeving Gaza-oorlog

Om de eerste hypothese, over de eventuele aanwezigheid van een pro-Israël bias, te beantwoorden zullen de resultaten van de automatische analyse alsmede de resultaten van de analyses van de onderwerpen, de steun en kritiek, de feitelijke en de evaluatie uitspraken gebruikt worden.

De berichtgeving omtrent de Gaza-oorlog maakte minder gebruik van frames omtrent de gevolgen van de oorlog dan de objectieve werkelijkheid ontleend aan de rapporten. De handelingen tijdens en de gevolgen van de oorlog waren juist aanleiding voor de organisaties om hun rapporten uit te brengen. Deze verschillen duiden dan ook niet zo zeer op een bias in de berichtgeving.

Hiervan is wel sprake als we kijken naar de manier waarop de dagbladen de partijen in het conflict als agressor naar voren brachten. Analyse van de steun en kritiek uitspraken wijst uit dat de dagbladen Israël minder dan in de objectieve

werkelijkheid portretteren als agressor in het conflict. In alle drie de dagbladen is sprake van coverage en statement bias. Het NRC Handelsblad benadert de objectieve werkelijkheid het best gevolgd door de Volkskrant. Deze dagbladen tonen Israël nog wel als agressor in het conflict, bij De Telegraaf is hier geen sprake van. Dit dagblad wijkt dan ook het verst af van de objectieve werkelijkheid.

Analyse van de feitelijke uitspraken toont tevens dat de dagbladen afwijken van de geconstrueerde werkelijkheid. De Nederlandse dagbladen framen gemiddeld gezien de Palestijnen wel, net als in de objectieve werkelijkheid, als slachtoffer van de Gaza-oorlog. Dit gebeurt echter in minder sterke mate. Ook bij de feitelijke uitspraken is zowel sprake van coverage als statement bias. De dagbladen besteden meer aandacht aan Israël en minder aan de Palestijnen en framen dit minder negatief dan in de werkelijkheid. In de geconstrueerde werkelijkheid zijn de Palestijnen zeer duidelijk het slachtoffer. Dit blijkt ook uit de berichtgeving van de Volkskrant en het NRC Handelsblad, al is het in mindere mate. Het publiek van De Telegraaf krijgt daarentegen niet een duidelijk slachtoffer van het conflict gepresenteerd.

Wanneer het aankomt op de evaluatieve uitspraken van de dagbladen van beide partijen valt op dat de dagbladen, net als de objectieve werkelijkheid, de voorkeur hebben voor het evalueren van Israël. In het geval van het NRC Handelsblad en De Telegraaf zijn de evaluatieve uitspraken milder dan in de objectieve werkelijkheid. Voor deze dagbladen werden echter te weinig uitspraken gevonden om een vergelijkende conclusie aan te verbinden. De Volkskrant wijkt van de andere dagbladen af; dit dagblad besteedt kwantitatief meer aandacht aan het evalueren van de partijen. Hierdoor is er voor de Volkskrant wel genoeg informatie om conclusies te trekken. Omdat dit dagblad minder negatieve aandacht besteedt aan het evalueren van Israël dan in de objectieve werkelijkheid is er sprake van een coverage bias. Tevens is er sprake van een statement bias omdat het dagblad Israël positiever en de Palestijnen negatiever evalueert.

Bovenstaande informatie leidt tot de conclusie dat de Nederlandse dagbladen in hun berichtgeving over de Gaza-oorlog een mildere toon aanslaan dan in de objectieve werkelijkheid. In die werkelijkheid zijn de verschillen tussen beide partijen duidelijker aanwezig. De automatische analyse liet een gematigder beeld

van verschillen in associaties met de frames zien. Israël wordt over de afgelopen elf jaar meer met terreur en geweld geassocieerd, de vele conflicten waarin het een deelnemende partij was verklaren deze associatie. De mildere toon waarmee over Israël bericht werd ten tijde van de Gaza-oorlog valt echter moeilijker te verklaren gezien de objectieve werkelijkheid ontleend aan de rapporten.

Deze informatie leidt er dan ook toe de eerste hypothese bevestigend te beantwoorden; in de Nederlandse dagbladen is sprake van een pro-Israëlische manier van berichtgeven.

De tweede hypothese concentreerde zich op het gebruik van bronnen in de Nederlandse dagbladen. Analyse hiervan liet geen eenduidig beeld zien voor de dagbladen. Alle dagbladen wijken af van de ideaaltypische evenwichtige verdeling tussen de Israëlische en Palestijnse bronnen. Het NRC Handelsblad doet dit door vaker de Palestijnse kijk op ontwikkelingen te geven, voor de Volkskrant en De Telegraaf geldt de omgekeerde situatie. Dit duidt op een coverage bias voor alle drie de dagbladen, pro-Israëlisch in het geval van de Volkskrant en De Telegraaf, pro-Palestijns voor het NRC Handelsblad. De gemiddelde situatie voor de Nederlandse dagbladen laat zien dat er in 57% van de gevallen gebruik wordt gemaakt van een Israëlische bron en in 43% van de gevallen van een Palestijnse bron. Voorgaande informatie leidt tot een positieve beantwoording van de tweede hypothese: de Nederlandse dagbladen maken meer gebruik van Israëlische bronnen dan van Palestijnse bronnen.

Aandacht voor dodelijke slachtoffers is waar de derde hypothese betrekking op heeft. Analyse toont dat de gemelde slachtofferaantallen in de berichtgeving in overeenstemming zijn met de objectieve werkelijkheid. Dit houdt in dat het publiek een correct beeld krijgt van de aantallen dodelijke slachtoffers die zijn gevallen tijdens de Gaza-oorlog. Wanneer we kijken naar de relatieve aandacht die aan slachtoffers van beide partijen wordt besteed is het hier moeilijk om conclusies op het gebied van bias aan verbinden. Het is lastig te bepalen wanneer op dit gebied sprake is van bias. Vergelijkingen tussen dagbladen tonen echter wel grote verschillen. Zo besteden de Volkskrant en NRC Handelsblad twee keer zo veel aandacht aan Palestijnse slachtoffertotalen als Israëlische slachtoffertotalen; De Telegraaf deed dit 1.5 keer vaker. Ook in het totale aantal meldingen van slachtoffers bleef De Telegraaf achter bij NRC Handelsblad. Laatstgenoemde deed dit vier keer vaker voor slachtoffers aan Palestijnse zijde.

De Telegraaf deed dit ruim twee keer zo vaak. De Volkskrant deed dit 2.5 keer vaker voor Palestijnse slachtoffers. Analyse van de retoriek gebruikt voor het omschrijven van de slachtoffers liet een coherent beeld zien tussen de dagbladen. Bovenstaande informatie duidt erop dat De Telegraaf het meest afwijkt van de gemiddelde situatie in de Nederlandse dagbladen. NRC Handelsblad besteedt de meeste aandacht aan de Palestijnse slachtoffers. De hypothese stelt dat de Nederlandse dagbladen relatief gezien meer aandacht op Israëlische slachtoffers dan Palestijnse slachtoffers vestigen. Het definiëren van het woord 'relatief' is in dit geval problematisch; het is moeilijk vaststellen wanneer de aandacht relatief groter is. Wel is duidelijk dat met name De Telegraaf afwijkt van de andere dagbladen; dit dagblad vestigt relatief meer aandacht op Israëlische slachtoffers dan Palestijnse slachtoffers. De Telegraaf heeft dan ook een coverage bias in haar berichtgeving ten opzichte van de andere twee dagbladen.

De deelvraag in dit onderzoek concentreerde zich op het feit of er verschillen aanwezig zijn in bias in berichtgeving tussen de Nederlandse dagbladen. Deze deelvraag is deels beantwoord bij het beantwoorden van de hypothesen. Hieruit werd duidelijk dat er verschillen zijn (zie tabel 6.15 voor een overzicht). Allereerst moet vermeld worden dat er bij alle dagbladen sprake was van bias in de berichtgeving ten opzichte van de objectieve werkelijkheid ontleend aan de rapporten. Alle drie de dagbladen waren in hun berichtgeving positiever over Israël en negatiever over de Palestijnen. Het NRC Handelsblad verhiel zich van de Nederlandse dagbladen het best tot de objectieve werkelijkheid. Hierna volgt de Volkskrant die op de meeste vlakken iets achter het NRC Handelsblad bleef. De scores van De Telegraaf lagen echter ver van die van de Volkskrant en NRC Handelsblad verwijderd. Vergeleken met deze twee dagbladen liet De Telegraaf zowel de grootste pro-Israëlische coverage bias als de grootste pro-Israëlische statement bias zien. Vanwege deze verschillen en omdat De Telegraaf op een aantal vlakken van analyse (steun en kritiek en feitelijke uitspraken) scores noteerde die conflicteren met de objectieve werkelijkheid wordt gesteld dat dit dagblad pro-Israëliësch is in haar berichtgeving. Zoals gezegd weken de Volkskrant en het NRC Handelsblad eveneens af van de geconstrueerde werkelijkheid. Deze dagbladen conflicteerden echter niet met de werkelijkheid zoals De Telegraaf. Om deze reden wordt voor deze dagbladen geconcludeerd

dat zij een licht pro-Israëlische bias in hun berichtgeving omtrent het conflict hebben.

Als we deze resultaten terugkoppelen naar de relevantie zien we dat deze informatie belangrijk is voor journalisten. De resultaten kunnen de journalisten ertoe aanzetten hun werk kritischer te evalueren en meer rekening te houden met dit, vaak onbewuste proces van biasvorming in berichtgeving. Niet alleen zijn deze resultaten van toepassing op de journalisten die verslag doen van het Israëlisch-Palestijns conflict maar ook op hen die van andere conflicten verslag doen. Veel van deze invloeden, die in de volgende hoofdstuk besproken worden, zijn voor veel conflicten hetzelfde. Ook deze journalisten staan hieraan bloot en kunnen er door beïnvloed worden.

Daarnaast laat dit onderzoek het mediapubliek zien dat zelfs binnen een klein land als Nederland op zeer verschillende wijze verslag van een conflict gedaan kan worden. De keuze voor het dagblad bepaald met welk beeld van het conflict het publiek zich laat confronteren. Dit onderzoek maakt het publiek bewust van deze verschillen en kan als trigger dienen om de informatie die zij tot zich krijgen niet zomaar aan te nemen maar kritisch te bekijken.

Voor politici geldt dezelfde conclusie als voor het mediapubliek. Twee factoren die van invloed zijn op politieke besluitvorming, namelijk de eigen mening en publieke opinie, kunnen gebaseerd zijn op biased informatie. Al heeft dit onderzoek geen effecten aangetoond van deze biased informatie op de mening en houding van het publiek; de verschillende onderzoeken die dit wel hebben gedaan vormen een reden voor politici hiermee rekening te houden.

7.3 Mogelijke oorzaken van bias

Dit onderzoek richtte zich op het aantonen van bias in Nederlandse dagbladen. In het theoretisch kader is een gedegen basis gelegd voor de aanname dat de journalist door diverse factoren beïnvloed kan worden. De journalist wijkt hierdoor van de ideaaltypische waarden (Deuze, 2005b) af waardoor bias in berichtgeving ontstaat. Met dit onderzoek is deze bias bewezen, mogelijke oorzaken zijn echter niet aangetoond. Toch wordt in dit hoofdstuk op de mogelijke oorzaken van bias ingegaan. De in het theoretisch kader vermelde theorieën worden hierbij gebruikt ter verantwoording.

Het feit dat alle drie de dagbladen, zij het in verschillende mate, een pro-Israëlische bias vertonen lijkt te duiden op de invloed van de Nederlandse

(politieke) ideologie. Heersende ideologieën kunnen van grote invloed zijn op de journalist (Philo & Berry, 2004). De Nederlandse politieke pro-Israëlische houding (van Hoogstraten, 2011) lijkt de journalist te beïnvloeden. Het is hier tevens denkbaar dat niet alleen de journalist maar ook de organisatie waar hij voor werkt hierdoor wordt beïnvloed. De journalist wordt dan niet alleen door de ideologie zelf maar ook door de organisatie beïnvloed.

Voor de invloeden op het extra-mediale niveau is het moeilijk inschatten hoe de journalist daardoor beïnvloed wordt. Persapparaten (Wolfsveld, 2003), public relations (Philo et al, 2003), overheden (Philo et al, 2003) en lobby's (Mearsheimer & Walt 2006) kunnen echter van grote invloed zijn. Van Israël wordt gezegd dat zij de journalistiek in hun voordeel kunnen beïnvloeden, uit bepaalde aspecten van de berichtgeving blijkt dit. De gesloten grenzen met de Gazastrook tijdens de Gaza-oorlog en de informatiepakketten die Israël beschikbaar stelde (Valk, 2009) zijn hier een voorbeeld van. Dit soort praktijken kan van grote invloed zijn op bijvoorbeeld brongebruik in de berichtgeving. Het voorgaande voorbeeld is een directe indicatie van de invloed op het extra-mediale niveau. Veel van deze invloeden spelen zich echter af op een onzichtbaar vlak, bijvoorbeeld de invloed van lobby's op de overheid en zo op de journalist. De resultaten lijken echter de Israëlische 'onzichtbare' invloed op de journalist te illustreren.

Als we kijken naar de invloeden op het individuele niveau zien we dat het effect van pack journalism (Crouse, 1973) niet uit de resultaten blijkt. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de verschillen in brongebruik is de ene krant duidelijk pro-Israëlisch (NRC Handelsblad) terwijl de anderen duidelijk pro-Palestijns zijn (de Volkskrant en De Telegraaf). Al zorgen verschillende factoren (gesloten grenzen en controlepunten) voor een moeilijke toegankelijkheid van de Palestijnse gebieden (Deprez & Raeymaeckers, 2010) en bevinden de meeste journalisten zich op Israëlisch grondgebied; het blijkt geen indicatie te zijn voor (zeer) eenzijdige verslaggeving van het conflict.

Net als bij de extra-mediale invloeden zijn ook de effecten van bijvoorbeeld journalism of attachment (Ruigrok, 2010), emotional attachment (Cohen, 2010) en peace journalism (Hanitschz, 2004) moeilijk uit de berichtgeving te ontwaren. Duidelijke indicatoren voor deze invloeden zijn niet zichtbaar in de resultaten.

Nieuwswaarden daarentegen kunnen wel een verklaring voor bias leveren. Het feit dat de dagbladen meer aandacht aan Israël besteden kan veroorzaakt worden door het feit dat de Westerse wereld (en dus Nederland) zich meer identificeert met Israël en minder met de Palestijnse gebieden. De nieuwswaarden personificatie (Galtung & Ruge, 1965) en relevantie (Harcup & O'Neill, 2001) illustreren dat Israël dichterbij het Westen staat en zo dus meer aandacht krijgt. Het Westen kan zich er beter mee personificeren en het land is relevanter voor het Westen.

Ten slotte is er een laatste factor op individueel niveau die van grote invloed op de inhoud van de berichtgeving kan zijn, namelijk de journalist als individu. De journalist is een product van tal van invloeden gedurende zijn leven; opvoeding, educatie, professie etcetera. Al deze invloeden bij elkaar bepalen uiteindelijk hoe en waarvan een journalist verslag doet. Al wordt de journalist in zijn manier van werken gestuurd door bijvoorbeeld de organisatie, zijn werk blijft deels een afspiegeling van zichzelf. Iedere journalist heeft aan andere zaken blootgestaan en geeft dan ook een ander beeld van het conflict.

7.4 Beperkingen en aanbevelingen toekomstig onderzoek

Zoals ieder onderzoek kent ook dit onderzoek zijn beperkingen. Voor dit onderzoek stonden slechts ongeveer vijf maanden van onderzoek waardoor tijd een belemmerende factor vormde. In de handmatige analyse is slechts een key event onderzocht, conclusies aangaande bias in berichtgeving zijn dan ook voornamelijk op analyse van dit key event gebaseerd. Het gevaar hiervan is dat kenmerken van en omstandigheden tijdens dit key event bepaalde berichtgeving in de hand kunnen werken. In het geval van de Gaza-oorlog kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de afsluiting van de Gazastrook voor de media. Brongebruik in berichtgeving kan hier bijvoorbeeld door beïnvloed worden. Dit soort ontwikkelingen maakt dat de resultaten van dit onderzoek niet direct gegeneraliseerd kunnen worden voor de totale berichtgeving over het Israëlisch-Palestijns conflict. Om de betrouwbaarheid van de conclusies te vergroten zou het goed zijn meerdere key events te analyseren. Hierbij kan gedacht worden aan Operation Defensive Shield (2002) of de Israëlische onderschepping van het hulpkonvooi naar de Gazastrook (2010). Deze key events zijn uitgebreid in de dagbladen aan bod gekomen en zijn tevens onderzocht door organisaties als de Verenigde Naties en Amnesty International. Het onderzoeken van meerdere key events zou een betere basis bieden voor generalisering van de resultaten.

Bovenstaande aanbeveling neemt overigens niet weg dat dit onderzoek de manier waarop verslag werd gedaan van de Gaza-oorlog goed weergeeft.

Beperkte tijd is tevens een verklarende factor waarom van automatische analyses gebruik wordt gemaakt. Automatische analyses laten snel patronen in de berichtgeving over een langere tijd zien. De automatische analyse in dit onderzoek toonde weinig variatie in de berichtgeving over Israël enerzijds en de Palestijnen anderzijds. Resultaten van de analyse vallen of staan bij de zoektermen die worden gebruikt. In dit onderzoek zijn generic frames gebruikt; deze frames focussen op algemene termen waarin het conflict omschreven wordt. De algemene basis van deze frames kan echter de verklaring zijn voor de beperkte aangetoonde verschillen in de automatische analyse. Toekomstig onderzoek zou zich om deze reden beter op meer specifieke termen kunnen richten waarin het conflict omschreven wordt.

Het kiezen van een juiste objectieve werkelijkheid is een moeilijk proces. Zeker bij conflicten als die in het Midden-Oosten moet er opgepast worden voor rapporten die zelf een bias bevatten. In dit onderzoek is dit probleem opgevangen door verschillende rapporten te gebruiken. Analyse hiervan toonde echter opvallende verschillen tussen deze twee werkelijkheden. Bij toekomstig onderzoek moet hier goed op gelet worden en zou het doel moeten zijn de werkelijkheid op zoveel mogelijk rapporten te baseren om zo een evenwichtig beeld te krijgen.

Nu dit onderzoek een bias in berichtgeving heeft aangetoond zou het interessant zijn de gevolgen van deze bias te onderzoeken. Vaak wordt ervan uitgegaan dat deze bias van invloed is op de mening en houding van het publiek. Dit zou een interessant onderwerp voor vervolgstudie zijn. Een dergelijk onderzoek zou tevens de relevantie van dit onderzoek vergroten; als deze bias geen effect blijkt te hebben op het publiek zou dit het aantonen van bias ook tot een irrelevant onderwerp maken.

8. Literatuur en bronnen

- D'Alessio, D. & Allen, M. (2000). Media bias in presidential elections: a meta-analysis. *Journal of Communication*, 50 (4), 133-156.
- Amnesty International (2009). *Israel/Gaza: Operation "Cast Lead": 22 days of death and destruction*. Geraadpleegd 10 maart 2011, van <http://www.amnesty.org/fr/library/info/MDE15/015/2009/en>
- Amnesty International (2011). *Who we are*. Geraadpleegd 14 maart 2011, van <http://www.amnesty.org/en/who-we-are>.
- Atteveldt, W. van, Ruigrok, N. & Kleinnijenhuis, J. (2008). *Semantic Network Analysis using NET, iNet, and AmCAT*. Reader.
- Avraham, E. (2009). Marketing and managing nation branding during prolonged crises, *Place branding and public diplomacy*, 5 (3), 202-212.
- Bakker, P. & Scholten, O. (1999). *Communicatiekaart van Nederland*. Alphen aan den Rijn: Samsom.
- Bakker, P. & Scholten, O. (2009). *Communicatiekaart van Nederland. Overzicht van media en communicatie*. Amsterdam: Kluwer.
- Bagdakian, B.H. (1997). *The media monopoly*. Boston: Beacon.
- Bell, A. (1991). *The Language of News Media*. Oxford: Blackwell.
- Bell, M. (1998). The Truth is our Currency, *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 3 (1), 102-109.
- Biedermann, F. (2000, 14 december). *Arabische Israeli's tellen nu wel mee*. Geraadpleegd 31 mei 2011, van Lexis Nexis.
- Bos, R. (2011, 17 mei). *Golan kan nieuw Tahrirplein zijn; Analyse: Israël weet zich geen raad met de Arabisch-Palestijnse lente*. Geraadpleegd 22 mei 2011, van Lexis Nexis.
- Bouman, S. (2002, 28 juni). *Israëliërs zien nauwelijks wat zich dichtbij afspeelt*. Geraadpleegd 15 mei 2011, van Lexis Nexis.
- B'Tselem (2011a). *About B'Tselem*. Geraadpleegd 7 mei 2011, van http://www.btselem.org/english/About_BTselem/Index.asp

- B'Tselem (2011b). *Fatalities during operation Cast Lead*. Geraadpleegd 4 mei 2011, van http://www.btselem.org/english/statistics/casualties.asp?sD=27&sM=12&sY=2008&eD=18&eM=01&eY=2009&filterby=event&oferet_stat=during
- Cappella, J. & Jamieson, K. (1997). *The spiral of cynicism: The press and the public good*. New York: Oxford University Press.
- Cebuco (2010). Verspreide oplage uitgesplitst naar binnen- en buitenland per titel. Geraadpleegd 1 februari 2011, van <http://oplagen-dagbladen.nl/>.
- Cohen, J. (2010). Conflict reporting: Emotional attachment, a sense of morality and reporting objectively, *Pacific Journalism Review*, 16 (1), 113–124.
- Cohen, A. A., & Wolfsfeld, G. (1994). *Framing the Intifada: People and the media*. Norwood, NJ: Ablex.
- Cook, T.E. (1998). *Governing with the news: The news media as a political institution*. Chicago: University of Chicago Press.
- Crouse, T. (1973). *Boys on the Bus*. New York: Ballantine Books.
- Curran, J. & Seaton, J. (1997). *Power without Responsibility*. London: Routledge.
- Dam, M. van (2009, 8 januari). *Wederzijde vernietiging*. Geraadpleegd 1 juni 2011, van Lexis Nexis.
- Deprez, A. & Raeymaeckers, K. (2010). Bias in the news? *International Communication Gazette*, 72 (1), 91-109.
- Derksen, D & Efting, M. (2002, 29 juni). *Overal bij zijn ; Conny Mus; 'Maar gelukkig huil ik heel makkelijk. Ook on the spot, ja. Ik jank me vaak te pletter*. Geraadpleegd 15 mei 2011, van Lexis Nexis.
- Deuze, M. (2005a). Popular journalism and professional ideology: tabloid reporters and editors speak out. *Media, Culture & Society*, 27 (6), 861-882.
- Deuze, M. (2005b). What is journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered. *Journalism*, 6 (4), 442-464.

- De Telegraaf (2004, 31 januari). *Hamas: Ook proberen Israeli's te ontvoeren*. Geraadpleegd 31 mei 2011, van Lexis Nexis.
- Donsbach, W. & Klett, B. (1993). Subjective objectivity. How journalists in four countries define a key term of their profession, *International Communication Gazette*, 51 (1), 53-83.
- Entman, R. M. (1993). Framing. Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43 (4), 51-58.
- Entman, R.M. (2007). Framing Bias: Media in the Distribution of Power, *Journal of Communication*, 57 (1), 163-173.
- Entman, R., Matthes, J. & Pellicano, L. (2009). Nature, sources and effects of news framing. In: Wahl-Jorgensen, K, Hanitzsch, T. (ed.) *The Handbook of Journalism Studies*. Routledge, New York, 175-190.
- Friedman, T. (1998). From heroic objectivity to the news stream: The Newseum's strategies for relegitimizing journalism in the information age. *Critical Studies in Mass Communication*, 15 (3), 325-335.
- Friel, H, & Falk, R. (2007). *Israel-Palestine on record. How The New York Times misreports conflict in the Middle East*. London: Verso.
- Galloway, C. (2004). Hot bullets, cool media: The Middle-East's high stakes media war, *Journal of Communication Management*, 9 (3), 233-245.
- Galtung, J. & Ruge, M.H. (1965). The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers, *Journal of Peace Research*, 2 (1), 64-91.
- Gans, H. (1979). *Deciding what's news*. New York: Vintage.
- Gauthier, G. (1993). In defence of a supposedly outdated notion: The range of application of journalistic objectivity. *Canadian Journal of Communication*, 18 (4), 497-505.
- Gitlin, T. (1980). *Whole world is watching*. Berkeley: University of California Press.
- Golding, P. & Elliott, P. (1979). *Making the News*. London: Longman.

- Graber, D.A. (1996). *Mass media and American politics*. Washington, DC: CQ Press.
- Haaretz (2008, 28 mei). *Prime Minister Ariel Sharon's four-stage disengagement plan*. Geraadpleegd 13 mei 2011, van <http://www.haaretz.com/news/prime-minister-ariel-sharon-s-four-stage-disengagement-plan-1.123677>
- Hanitzsch, T. (2001). Journalists as peacekeeping force? Peace journalism and mass communication theory, *Journalism Studies*, 5 (4), 483-495.
- Harcup, T. & O'Neill, D. (2001). What is News? Galtung and Ruge Revisited, *Journalism Studies*, 2 (2), 261-280.
- Höijer, B. (2004). The discourse of global compassion: the audience and media reporting of human suffering. *Media, culture & society*, 26 (4). 513-531.
- Hoogstraten, M. van, (2011, 27 januari). *Nederland was en is voor Israël*. Geraadpleegd 21 februari 2011, van <http://nos.nl/artikel/214587-nederland-was-en-is-voor-israel.html>.
- Ismaïl, A. (2010). Making Sense of a Barrier: U.S. News Discourses on Israel's Dividing Wall, *Journal of Communication Inquiry*, 34 (1), 85-108.
- Israel Palestina Info (2010). De gevolgen van de Libanon oorlog. Geraadpleegd 15 juli 2011, van <http://www.israel-palestina.info/modules.php?name=News&file=article&sid=226>
- Iyengar, S. (1991). *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Khouri, R.G. (2008, 29 december). *Israel heeft weinig geleerd van 40 jaar geweld*. Geraadpleegd 31 mei 2011, van Lexis Nexis.
- Kleinnijenhuis, J. & Scholten, O. (1989). Veranderende verhoudingen tussen dagbladen en politieke partijen. *Acta Politica*, 24 (2), 433-460.
- Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2001). *The Elements of Journalism*. New York: Crown Publishers.
- Kreeke, G. van de (2003, 26 april). *Al Jazeera 'bevrijdt' Arabische wereld*. Geraadpleegd 8 juni 2011, van Lexis Nexis.

- Kressel, N.J. (1987). Biased Judgments of Media Bias: A Case-Study of the Arab-Israeli Dispute, *Political Psychology*, 8, 211-227.
- Lijphart, A. (2007). *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Lowry, D.T. & Shidler, J.A. (1998). The sound bites, the biters, and the bitten: a two-campaign test of the anti-incumbent bias hypothesis in network TV news. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 75 (4), 719-729.
- McCarthy, R. (2008, 5 november) *Gaza truce broken as Israeli raid kills six Hamas gunmen*. Geraadpleegd 13 mei 2011, van <http://www.guardian.co.uk/world/2008/nov/05/israelandthepalestinians>
- McQuail, D. (1994). *Mass Communication Theory*. London: Sage.
- Mearsheimer, J.J. & Walt, S. (2006) *The Israel lobby and U.S. foreign policy*. London: Allen Lane.
- Merritt, D. (1995). Public Journalism - Defining a Democratic Art, *Media Studies Journal*, 9 (3), 125-132.
- New York Times (2004, 26 mei). *The Times and Iraq*. Geraadpleegd 2 februari 2011, van http://www.nytimes.com/2004/05/26/international/middleeast/26FTE_NOTE.html
- NGO Monitor (2010). *Moral collapse: Amnesty International in 2009*. Geraadpleegd 14 maart 2011, van http://www.ngo-monitor.org/article/human_rights_upheaval_amnesty_international_in_
- NGO Monitor (2011). *B'Tselem*. Geraadpleegd 20 maart 2011, van http://www.ngo-monitor.org/article/b_tselem
- Nieuwsmonitor (2009a). *Het Israëliësch-Palestijns conflict in de Westerse dagbladen*. Geraadpleegd op 10 februari 2011, van <http://www.nieuwsmonitor.net/publications/list>
- Nieuwsmonitor (2009b). *Het buitenland in de krant*. Geraadpleegd op 12 maart 2011, van <http://www.nieuwsmonitor.net/publications/list>
- NRC Handelsblad (2009c, 16 februari). *Aanval in Gaza door Israël*. Geraadpleegd 31 mei 2011, van Lexis Nexis.

- NRC Handelsblad (2009b, 3 januari). *Geen woord over het lijden van de eigen Israelische bevolking*. Geraadpleegd 1 juni 2011, van Lexis Nexis.
- NRC Handelsblad (2009a, 7 mei) *Chronologie Gazastrook*. Geraadpleegd 13 mei 2011, van http://vorige.nrc.nl/nieuwsthema/gaza/article2112719.ece/Chronologie_Gazastrook
- Page, B.I. & Shapiro, R.Y. (1983). Effects of Public Opinion on Policy, *The American Political Science Review*, 77 (1), 175-190.
- Page, B.I. & Shapiro, R.Y. (1992). *The Rational Public: Fifty Years of Trends in Americans' Policy Preferences*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Palmer, J. (1998). News production: news values, in: Adam Briggs and Paul Cobley (ed.), *The Media: An Introduction*, Harlow: Longman.
- Philo, G., Gilmour, A., Gilmour, M., Rust, S., Gaskell, E. & West, L. (2003). The Israeli-Palestinian conflict: TV news and public understanding. In: Thussu, D.K. & Freedman D. (ed.), *War and the media*. London: Sage Publications.
- Philo, G. & Berry, M. (2004). *Bad news from Israel*. London: Pluto Press.
- Radio Nederland Wereldomroep (2009). *Zware kritiek Israël op VN-Mensrechtenraad*. Geraadpleegd 14 maart 2011, van <http://www.rnw.nl/nederlands/article/zware-kritiek-isra%C3%ABl-op-vn-mensenrechtenraad>.
- Reese, S. (2001). Understanding the Global Journalist: A Hierarchy-of-influences Approach, *Journalism Studies*, 2 (2), 173-187.
- Reese, S.D. (2007). Journalism research and the hierarchy of influence model: a global perspective, *Brazilian Journalism Research*, 3 (2), 29-42.
- Ruigrok, N. & Atteveldt, W. van (2007). Global Angling with a Local Angle: How U.S., British, and Dutch Newspapers Frame Global and Local Terrorist Attacks, *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 12 (1), 68-90.
- Ruigrok, N. (2008). Journalism of attachment and objectivity: Dutch journalists and the Bosnian war. *Media, war and conflict*, 1 (3), 292-313.

- Ruigrok, N. (2010). From Journalism of Activism Towards Journalism of Accountability, *International Communication Gazette*, 72 (1), 85–90.
- Ruigrok, N., Atteveldt, W. van & Takens, J. (2010). Shifting Frames in a Deadlocked Conflict? Geraadpleegd 13 februari 2011, van <http://www.nieuwsmonitor.net/publications/list>
- Ryan, M. (2001). Journalistic Ethics, Objectivity, Existential Journalism, Standpoint Epistemology, and Public Journalism. *Journal of Mass Media Ethics*, 16 (1), 3-22
- Ryan, M. (2004). Framing the War Against Terrorism : US Newspaper Editorials and Military Action in Afghanistan, *Gazette*, 66 (5), 363–382.
- Said, E. W. (2001). Propaganda and war. Geraadpleegd 27 februari 2011, van <http://www.mediamonitors.net/edward37.html>.
- Scheufele, D.A. (1999). Framing as a theory of media-effects. *Journal of Communication*, 49 (1), 103-122.
- Schneider, W. & Lewis, I.A. (1985). Views on the news. *Public Opinion*, 9 (1), 6-11.
- Seegers, J. (2011, 14 april). *Schrijvers Goldstone-rapport halen hard uit naar critici*. Geraadpleegd 23 mei 2011, van <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/04/14/schrijvers-goldstone-rapport-pareren-kritiek/>
- Semetko, H.A. & P.M. Valkenburg (2000). 'Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News, *Journal of Communication*, 50 (2), 93-109.
- Shoemaker, P. & Reese, S. (1996). *Mediating the message. Theories of influence on mass media content*. New York: Longman.
- Stern, M. (2009). *Amnesty's war on the law of war*. Geraadpleegd 13 maart 2011, van <http://www.ajcongress.org/site/News2?page=NewsArticle&id=7019>
- Sweetser, K.D. & Brown, C.W. (2008). Information subsidies and agenda-building during the Israel–Lebanon crisis, *Public Relations Review*, 34 (4), 359-366.

- Tumber, H. (ed.) (1999). *News: A Reader*. Oxford: Oxford University Press.
- UN Watch (2011). *UN, Israel & Anti-Semitism*. Geraadpleegd 4 maart 2011, van http://www.unwatch.org/site/c.bdKKISNqEmG/b.1359197/k.6748/UN_Israel__AntiSemitism.htm
- United Nations (1949, 23 februari). *Convention générale d'armistice entre Israël et l'Egypte*. Geraadpleegd 13 mei 2011, van <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/9EC4A332E2FF9A128525643D007702E6>
- United Nations (2009a). *Human rights council endorses recommendations in report of fact-finding mission led by justice Goldstone and calls for their implementation*. Geraadpleegd 16 maart 2011, van <http://www.unhchr.ch/hurricane/hurricane.nsf/view01/256468C04BA76568C1257651004F7DA0?opendocument>
- United Nations (2009b). *Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict*. Geraadpleegd 17 maart 2011, van <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/specialsession/9/factfindingmission.htm>
- United Nations (2010). *About OCHA-oPt*. Geraadpleegd 18 maart 2011, van <http://www.ochaopt.org/about.aspx>
- Valk, G. (2009, 8 januari). *Een oorlog verslaan ver van het front; Media mogen de Gazastrook niet in, maar Israël stelt woordvoerders en press kits beschikbaar*. Geraadpleegd 21 mei 2011, van Lexis Nexis.
- Vasterman, P. (1995). *Media Hypes. A framework for the analysis of publicity waves*. Geraadpleegd 12 maart 2011, van http://home.planet.nl/~vaste142/mchype/hype_article.html
- Verenigde Naties (2011a). *UN at a glance*. Geraadpleegd 20 februari 2011, van <http://www.un.org/en/aboutun/index.shtml>.
- Verenigde Naties (2011b). *General Assembly*. Geraadpleegd 4 maart 2011, van <http://www.un.org/documents/resga.htm>

- Vreeken, R. (2009, 7 januari). *Humanitaire crisis of is toestand niet nijpend?* Geraadpleegd 15 mei 2011, van Lexis Nexis.
- Vreese, C. H. de (2002). *Framing Europe. Television news and European integration*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers.
- Vreese, C.H. De (2005). News framing: theory and typology. *Information design journal*, 13 (1), 51-62.
- Waal, E. de, Schoenbach, K. & Lauf, E. (2005). Online newspapers: A substitute or complement for print newspapers and other information channels? *Communications*, 30 (1), 55-72.
- Weaver, D. (2007). Thoughts on Agenda Setting, Framing, and Priming, *Journal of Communication*, 57 (1), 142-147.
- Wolfsfeld, G. (2003). The News Media and the Second Intifada. *The Palestine-Israel Journal*, 10 (2), 113-118.
- Zelizer, B., Park, D. & Gudelunas, D. (2002). How bias shapes the news, *Journalism*, 3 (3), 283-307.

9. Bijlage

9.1 Zoektermen voor filtering dataset

De volgende zoekterm is gebruikt om de totale dataset te filteren op relevante artikelen:

- *(israel* palest*) AND NOT (beurs beurzen voetbal* basketbal* tennis* volleybal* sport* songfestival actualiteiten)*

De volgende zoekterm is gebruikt om artikelen over de Gaza-oorlog uit de totale dataset te filteren:

- *gaza OR gazastrook OR israel OR hamas*

9.2 Betrouwbaarheidsscores

De betrouwbaarheid van de zoektermen is getest door de *precision* en *recall* scores van de dataset uit te rekenen. Met precision wordt de mate gemeten waarin de zoekresultaten daadwerkelijk het concept bevatten dat gemeten moet worden. Hiervoor is een steekproef van 80 artikelen genomen. Dit leverde een precision score op van: $71/(71+9)=88,75\%$. Dit betekent dat 88.75% van de artikelen daadwerkelijk het concept meten dat gemeten moet worden. Dit is een betrouwbare basis voor verder onderzoek.

De recall score verwijst naar mate waarin alle verwijzingen naar het beoogde concept gevonden zijn. Hiervoor is binnen de totale dataset de zoekterm *de het een NOT israel* palest** gebruikt. Op deze wijze is een dataset gemaakt met artikelen die de concepten uit de zoekterm niet meten. Dit leverde 1624 artikelen op. Analyse van een steekproef van 80 van deze artikelen toonde dat 26% van deze artikelen het concept niet op de juiste wijze weergaf. De recall score die dit oplevert is $(27234*88.75\%)/(24170+(1624*26\%))=98.3\%$. Dit is een betrouwbare basis voor verder onderzoek.

Voor de dubbel gecodeerde delen van de rapporten is gekeken hoeveel van het gecodeerde materiaal overlapte. Hierbij is gekeken naar hoe subject, object, type uitspraak en score van de uitspraak gecodeerd waren. Dit leverde een overlappende score van 79% op wat een gedegen basis voor onderzoek is.

9.3 Geanalyseerde rapporten

Bijgaand overzicht toont het materiaal dat geanalyseerd is met de versimpelde versie van de NET—methode. Alleen materiaal dat direct betrekking heeft op de Gaza-oorlog is geanalyseerd.

Tabel 9.1: Overzicht geanalyseerd materiaal

Rapport Verenigde Naties		Rapport Amnesty International	
Hoofdstuk	Alinea	Hoofdstuk	Alinea
C 2: Overview of Israel's ...	29-31	Introduction	1-20, 22
C 3: Attacks by Israeli forces...	32-34	1: Killings of Palestinians...	1-9, 11-12, 14, 18, 20
C 4: Obligation on Palestinian...	35-36		
C 5: Obligation on Israel...	37-40	2: No safe haven	1;5
C 6: Indiscriminate attacks...	41-42	3. Wanton destruction in Gaza	1-3, 5-6
C 7: Deliberate attacks...	43-47	4.1 Rocket attacks	1;4
C 8: The use of certain...	48-49	4.2 Conduct endangering ...	1
C 9: Attacks on the ...	50-54		
C 10: The use of Palestinian...	55		
C 11: Deprivation of liberty...	56-60		
C 13: The impact of the...	66-68, 70-74		

9.4 Statistische resultaten

Tabel 9.2: Paired Samples Test

		Paired Differences								
		Gemiddelde	Stand aard Dev.	Stand aardf out Gem.	95% Betrouwbaarheidsinterval van het verschil		t	Vrijheidsgraden	Significantie (2-zijdig)	
					Lower	Upper				
Paar 1	Isslactvk* - palslactvk*	-.88	2.76	.83	-2.74	.98	-1.06	10	.315	
Paar 2	Isslactnrc* - palslactnrc*	-2.09	3.26	.98	-4.28	.10	-2.13	10	.059	
Paar 3	Isslacttel* - palslacttel*	.37	4.83	1.46	-2.87	3.62	.26	10	.803	
Paar 4	Isterrorvk* - palterrorvk*	6.28	9.06	2.73	.19	12.37	2.30	10	.044	
Paar 5	Isterrornrc* - palterrornc*	5.29	6.70	2.02	.79	9.79	2.62	10	.026	
Paar 6	Isterrortel* - palterrortel*	9.85	10.09	3.04	3.07	16.62	3.24	10	.009	
Paar 7	Isvredcvk* - palvredcvk*	-3.28	5.88	1.77	-7.23	.67	-1.85	10	.094	
Paar 8	Isvredenrc* - palvredenrc*	-2.52	4.68	1.41	-5.66	.62	-1.79	10	.104	
Paar 9	Isvredetel* - palvredetel*	-5.74	8.64	2.60	-11.54	.07	-2.20	10	-.052	

* vk = de Volkskrant, nrc = NRC Handelsblad, tel = De Telegraaf.

Tabel 9.3: ANOVA

		Sum of Squares	Vrijheidsgr aden	Mean Square	F	Significa ntie
Israël Slachtoffer	Tussen groepen	109.44	2	54.72	2.18	.131
	Binnen Groepen	753.74	30	25.12		
	Totaal	863.18	32			
Palestijnen Slachtoffer	Tussen groepen	97.78	2	48.89	1.30	.286
	Binnen Groepen	1123.88	30	37.46		
	Totaal	1221.66	32			
Israël Geweld	Tussen groepen	2.90	2	1.45	0.03	.973
	Binnen Groepen	1572.89	30	52.43		
	Totaal	1575.80	32			
Palestijnen Geweld	Tussen groepen	92.38	2	46.19	0.26	.774
	Binnen Groepen	5359.62	30	178.65		
	Totaal	5452.00	32			
Israël Vrede	Tussen groepen	205.92	2	102.96	1.13	.336
	Binnen Groepen	2733.61	30	91.12		
	Totaal	2939.53	32			
Palestijnen Vrede	Tussen groepen	43.93	2	21.97	0.14	.869
	Binnen Groepen	4655.68	30	155.19		
	Totaal	4699.62	32			

Tabel 9.4: Posthoc ANOVA

	Dagblad A	Dagblad B	Vers chil (A- B)	Stan daar dfou t	Signifi cantie	95% Betrouwbaarheids interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Israël Slachtoffer	de Volkskrant	NRC Handelsblad	-2.79	2.14	.202	-7.16	1.57
		De Telegraaf	-4.41	2.14	.048	-8.77	-.04
	NRC Handelsblad	de Volkskrant	2.79	2.14	.202	-1.57	7.16
		De Telegraaf	-1.62	2.14	.455	-5.98	2,75
	De Telegraaf	de Volkskrant	4.41	2.14	.048	.04	8.77
		NRC Handelsblad	1.62	2.14	.455	-2.75	5.98
Palestijnen Slachtoffer	de Volkskrant	NRC Handelsblad	-4.00	2.61	.136	-9.33	1.33
		De Telegraaf	-3.15	2.61	.236	-8.48	2.18
	NRC Handelsblad	de Volkskrant	4.00	2.61	.136	-1.33	9.33
		De Telegraaf	.85	2.61	.748	-4,48	6.18
	De Telegraaf	de Volkskrant	3.15	2.61	.236	-2.18	8.48
		NRC Handelsblad	-.85	2.61	.748	-6.18	4.48
Israël Geweld	de Volkskrant	NRC Handelsblad	-.05	3.09	.986	-6.36	6.25
		De Telegraaf	-.65	3.09	.834	-6.96	5.65
	NRC Handelsblad	de Volkskrant	.05	3.09	.986	-6.25	6.36
		De Telegraaf	-.60	3.09	.847	-6.91	5.71
	De Telegraaf	de Volkskrant	.65	3.09	.834	-5.65	6.96
		NRC Handelsblad	.60	3.09	.847	-5.71	6.91
Palestijnen Geweld	de Volkskrant	NRC Handelsblad	-1.05	5.70	.856	-12.69	10.59
		De Telegraaf	2.91	5.70	.613	-8.73	14.55
	NRC Handelsblad	de Volkskrant	1.05	5.70	.856	-10.59	12.69
		De Telegraaf	3.95	5.70	.493	-7.69	15.59
	De Telegraaf	de Volkskrant	-2.91	5.70	.613	-14.55	8.73
		NRC Handelsblad	-3.95	5.70	.493	-15.59	7.69
Israël Vrede	de Volkskrant	NRC Handelsblad	-.55	4.07	.893	-8.87	7.76
		De Telegraaf	5.00	4.07	.229	-3.31	13.31
	NRC Handelsblad	de Volkskrant	.55	4.07	.893	-7.76	8.87
		De Telegraaf	5.55	4.07	.183	-2.76	13.87
	De Telegraaf	de Volkskrant	-5.00	4.07	.229	-13.31	3.31
		NRC Handelsblad	-5.55	4.07	.183	-13.87	2.76
Palestijnen Vrede	de Volkskrant	NRC Handelsblad	.21	5.31	.969	-10.64	11.06
		De Telegraaf	2.55	5.31	.635	-8.30	13.39
	NRC Handelsblad	de Volkskrant	-.21	5.31	.969	-11.06	10.64
		De Telegraaf	2.34	5.31	.663	-8.51	13.18
	De Telegraaf	de Volkskrant	-2.55	5.31	.635	-13.39	8.30
		NRC Handelsblad	-2.34	5.31	.663	-13.18	8.51